

F O L Y Ó I R A T S Z E M L E

001.81:002

Információs adatok értékelése és feldolgozása. - /Auswerten und Verarbeiten von Informationen/ - FRANK, O. - Dokumentation- Fachbibliothek- Werksbücherei, 11.k. 3.sz. 1963.febr.-márc. 79-82.p.

A tájékoztatásügy jelentősége a modern gazdasági életben határtalanul megnőtt. A nagyüzemek, sőt egyre inkább a középüzemek vezetése sem nélkülözheti ma már a különböző jellegű információkat. Az információs anyagáradatot csak úgy lehet hasznosítani, ha azt feldolgozzák. Feldolgozás alatt nemcsak az üzemi könyvtár szakirodalmi anyagának a közvetítését kell érteni. Szerző a tájékoztató tevékenység eredetét a hadvezetésig vezeti vissza. Bármilyen kiváló hadvezérről legyen is szó, csatát nyerni csak akkor tudhat, ha ismeri az ellenség haderejének számát, ütőerejét, az utánpótlási lehetőségeket stb. A helyes döntés érdekében a tájékoztató adatok egész tömegére van szükség. A gazdasági életben a tájékoztatás anyaga más, mint a katonai hírszerzők világában. Itt piacutatásról, elhelyezési lehetőségekről, korszerű gyártmányokról, új technológiai eljárásokról beszélünk. Az üzemi tájékoztatás alapkövetelményei közé tartozik elsősorban az, hogy az információs anyag t a r t a l m i l a g helyes legyen. Fontos továbbá, hogy az igénybevevő számára a l é - n y e g e t adja, méghozzá érdekes és érthető formában. Az információs anyagnál nem az a legfontosabb, hogy az a legújabb, legfrissebb legyen, hanem az, hogy az igénybevevő számára mondjon újat. Alapkövetelmény a gyors szolgáltatás érdekében az információs anyag megfelelő tárolása. Az információs munka lényege: a helyes információkat megfelelő időben és megfelelő formában a megfelelő emberhez kell eljuttatni. A feldolgozás első feladata az információs áradat teljességéből a vállalat szempontjából fontosakat kiemelni. Ez a rostáló munka nagy tömegével, nyelvi nehézségeivel, a műszaki ismeretek igényével a dolgozó ember "befogadóképességét" erős próbára teszi. A feldolgozás következő fokozata a kiemelt információs anyag értékelése. Adott esetben a dokumentumban foglaltaknak csak egy része érdekes és az is csak a vállalat egyik vagy másik egysége számára. Az információs anyag feldolgozásán tulajdonképpen azt kell érteni, hogy annak nyomán új értékelések legyenek kinyerhetők. A cikk még több olyan feldolgozási szempontot tárgyal, amelyek nagyon hasznosak lehetnek a vezetés számára. /Pl. üzemben belüli termelési kérdések, munka megjavítását célzó jelentések, a munkaerőfluktuáció feltárása stb./. Végül a mechanikus és gépi feldolgozás által bővülő feldolgozási lehetőségekre mutat rá, amelyek egyéb utakon ki nem nyerhető összefüggéseket tudnak feltárni. /B.J./

001.815

A nyomtatásban megjelent indexek kérdése. - /State of the art of published indexes/ - MARKUS, J. - American Documentation, 13.k. 1.sz. 1962.jan. 15-23.p.

Évi 1,5 millió dokumentum indexe /tételenként csak 10 sort számítva/ 50 ezer oldalt, azaz 50 enciklopédia nagyságu kötetet tenne ki. A kereslet az indexek iránt nem nagy, főleg csak könyvtárak részéről nyilvánul meg. /Pl. az Engineering Index 1500 példányban jelenik meg; a McGraw Hill kiadó ingyenes jegyzékét pedig általában csak 2000-en kérik ugyanakkor, amikor kiadványai átlagban 5000 példányban jelennek meg./

Az indexelés kérdései:

- a feltárás mélysége /5-12 tárgyköri megjelölés dokumentumonként/
- a használók és az idő követelményeinek kielégítése,
- az átfutási idő csökkentése,
- a manuális munkák mennyiségének visszaszorítása,
- az indexek automata összeállítása a fehér lyukkártyákról /1-1 sor szöveget kifotózva 1-1 kártyáról a felvevőgép óránként 7200 - 13 800 kártya sebességgel dolgozik/, stb.

Az indexek elkészítésénél nagy szolgálatot tesznek a lyukkártyák és az elektronikus számítógépek. Az utóbbiakkal készül pl. a Chemical Titles, a Chemical Patents, a Meteorological Titles, az Index Chemicus stb.

Az elért eredmények ellenére még mindig sok a fehér folt az indexek területén is. /B.S./

001.815+025.4:159.9

A viszonyításos indexelés és osztályozás a pszichológia legújabb kísérleti eredményeinek tükrében. - /Relational indexing and classification in the light of recent experimental work in psychology/ - FARRADANE, J. - Information Storage and Retrieval, 1.k.l.sz. 1963. jan.-márc. 3-11.p.

Az információ visszanyerő eljárásokban a hierarchikus osztályozás helyett a különálló fogalmakkal dolgozó koordinált indexelést alkalmazzák. E fogalmakat nevezik descriptoroknak, unitermeknek, kulcsszavaknak stb. Ennek a módszernek azonban az a hátránya, hogy az egymás mellé helyezett fogalmakból álló struktúrák nem mindig egyértelműek. A nehézséget rendeltetés-indikátorok, interfirumok, jelentésrögzítő tényezők alkalmazásával igyekeznek áthidalni.

Azokat a viszonyulásokat, amelyek a gondolatoknak a szavakban való kifejezése során fellépnek, megkísérelték nyelvészeti úton, majd a matematikai logika, a Boole-algebra alkalmazásával rendszerezni és megmagyarázni. Ezek a próbálkozások azonban kevés eredményt jártak.

A szerző a fogalmak közötti viszonyulások formulálásához új a-

lapot keresett s azt a modern pszichológiának eredményeiben véli megtalálni. Egyrészt annak a modellnek, amelyet VINACKÉ és MILLER állítottak fel a gondolkodási folyamatokról, másrészt az intellektus GUILFORD-féle modelljének felhasználásával kísérel meg a fogalom-viszonyulások felderítését. /O.G./

001.815:651.838.4

Hivatkozások kísérleti jellegű indexének összeállítása a tudományos irodalomból. - /Compilation of an experimental citation index from scientific literature/ - UPETZ, B. - American Documentation, 13.k. 2.sz. 1962.jul. 251-266.p.

A National Science Foundation támogatásával a lexingtoni Itek Corp. /USA/ érdekes kísérleteket folytatott az ENSZ-nek az atomerő békés felhasználása tárgyában összehívott két konferenciájának anyagából. Az első konferencia anyaga 1100 tanulmányt közölt 16 kötetben, a második kb. 2200 értekezést 32 kötetben. A kísérlet a különböző tanulmányok közben és végén található irodalmi hivatkozások feldolgozására irányult. Ennek során a második konferencia anyagából 740 tanulmány 11 000 hivatkozását tárták fel.

A 80 hasábos IBM kártyákon 3 hasábot használtak fel a kártya azonosítására; 1. hasábot a hivatkozást magában foglaló tanulmány adatainak rögzítésére /a konferencia anyagának kötet száma, a tanulmány száma, a szerző állampolgársága, lapszám adatok/; 61-et pedig a hivatkozott dokumentum adataira /szerző, cím, alcím, kötet-kutatói jelentést stb. címe, lapszám, évszám, megjelenés helye stb./. Egy hivatkozásról a szükséghez képest több lyukkártya is készült.

A lyukkártyákból IBM gépekkel elkészítették a hivatkozott dokumentumok /folyóiratok stb./ indexét; a hivatkozott szerzők /egyedi és testületi/ indexét; a hivatkozott első szerzők indexét. /B.S./

001.891:311.17

A használat formái és a használók típusai az ipari könyvtárakban: néhány benyomás. - /Types of use and user in industrial libraries: some impressions/ - SLATER, M. - Journal of Documentation, 19.k. 1.sz. 1963.márc. 12-18.p.

A cikk egy érdekes elemzés tapasztalatairól számol be. Az ASLIB kezdeményezésére műszaki könyvtárak használóival kérdőíveket töltetnek ki, e kérdőívek elemzését egészítik ki a könyvtárosokkal folytatott beszélgetésekből levont következtetések.

A cikk sajnos nem ismerteti a feltett kérdéseket, erre csak a megállapításokból lehet következtetni. A statisztikai felmérés a következőkre terjedt ki: a használó végzettsége; munkaköre /ez igen részletesen körülírt/; a téma, amelyhez anyagot keres, a könyvtár-

ban speciális ill. új téma vagy sablonmunka; milyen időközönként látogatja a könyvtárat. A statisztikai felmérést végző kutató a könyvtárosoknak a következő kérdéseket tette fel: a különböző végzettségű, különböző munkaterületen, különböző jellegű munkákon dolgozók általában milyen anyagot használnak fel /folyóirat, kézikönyv stb./, mennyire veszik igénybe a könyvtáros segítségét, ez az igénybevétel mire terjed ki /a könyvtárban való tájékozódás, irodalomkutatás/, a feltett kérdések kielégítése mennyire problematikus /a kérdés megfogalmazása pontos vagy nem, a kérdés tartalmilag problematikus/.

A két szempont összevetése alapján a használók hat típusát állapítja meg a szerző: 1. nem műszaki, magas képzettségű adminisztratív munkatárs, 2. tisztviselő, 3. műszaki /mérnök, kutató/ közigazgatási beosztásban /tervezés, irányítás, ellenőrzés/, 4. mérnök, közvetlenül a kutató munkában, 5. technikus, 6. speciális munkakörű, nem tudományos munkatárs. /G.M./

002:539.17

Tartalom-feltáró módszerek az atommagenergia dokumentációban a Gmelin Intézet mellett működő Atommagenergia Dokumentációs Intézetnél /ZAED/. - /Sachverhalts-Aufschluss-Verfahren in der Dokumentation der Atomkernenergie bei der Zentralstelle für Atomkernenergie-Dokumentation /ZAED/ beim Gmelin-Institut.- WENSEL, I. - Nachrichten für Dokumentation, 14.k. 1.sz. 1963. 30-33.p.

Az 1957 óta működő ZAED feladata, hogy az atommag energia irodalmát gyűjtse, feldolgozza és bibliográfia formájában, periodikaként az érdeklődők rendelkezésére bocsássa. Az "A" és "B" egyesített sorozatban a konferenciák jegyzőkönyveit, disszertációkat, szabadalmakat, kutatási jelentéseket közlik. A feldolgozó munka során a publikációkat tartalmuk szerint tárgyi egységekre /uniterm, Sachverhaltseinheit/ bontják. Több uniterm-tárgyszó descriptort alkot. Így pl. a korrózióval foglalkozó szakembernek nem szükséges mindazoknak a fémeknek, anyagoknak irodalmát átnézni, ahol korrózió léphet fel, mert a korrózió descriptor alatt megtalálja. A gondosan kiválasztott descriptorokból egy fogalomgyűjteményt /thesaurus/ állítottak össze, amelyet AED Descriptor-List címen publikálnak.

A "C" sorozatban a Német Szövetségi Köztársaságban, az atomenergia területén működő 17 intézet szakbibliográfiáit adják ki. /Sz.T./

002.001

A dokumentáció problémája.- /Le problème de la documentation/ - DUCHOCQ, A. - Atomes, 197.sz. 1963.márc. 69-73.p.

1950 és 1962 között a tudományos és műszaki dokumentáció gyakorlatilag megháromszorozódott. A fejlődés jelenlegi üteme mellett 1970-re újabb megháromszorozódás várható.

A dokumentációs munka alapvető és egyik legproblematisabb pontja a "címezés", az osztályozás kérdése. A jelenlegi manuális feldolgozási módszer csak kényszermegoldás lehet.

Igen lényeges szempont a feldolgozás, az osztályozás helyes strukturájának megválasztása. Ezek után csak a visszakeresés és az információk "készbesítésének" fizikai megoldása van hátra, mely területen vitathatatlanul az elektronikus számítógépeké a döntő szó.

A "szakirodalmi áradattal" való megbirkózásban hatalmas erőt képviselne a nemzetközi együttműködés. Érdekes kezdeményezés az EURATOM terv. Az atomenergiával kapcsolatos dokumentációt egy számítógépbe akarja központosítani. Legnehezebb probléma az osztályozás matematikai modelljének kidolgozása. Megfelelő kódolással távbeszélő útján is nyerhető információ a gépben tárolt adatokból. A kísérlet sikere esetén kb. 1970-re várható az automatizált dokumentáció széleskörű alkalmazása. /B.M./

002.001

Dokumentáció, szabadidő és kultúra. - /Documentation, loisirs et culture/ - PEROL, R. - Informations - U.F.O.D., 9.k. 12.sz. 1962. dec. 2-7.p.

A "Nouveau Larousse Universel" meghatározása szerint a dokumentáció az a "tevékenység, mely a dokumentumokról szóló állítást alátámasztja."

A dokumentáció, a szabadidő és a kultúra fontos tényezők a társadalmi haladásban.

A dokumentáció gondolatát még mindig túl gyakran kapcsolják össze a könyvtárakkal és az archivumokkal. Az írás sokszor késik az élethez képest. A különféle nemzetközi és nemzeti dokumentációs szervezetek arra törekcszenek, hogy a dokumentációt dinamikusabbá tegyék, és meghatározzák a kultúra emelésében és a műszaki, gazdasági fejlődésben játszott szerepét. Az információk alapja lehet írott, kép- és hangdokumentum.

A dokumentáció egyik legérdekesebb és talán legproduktívabb feladata lenne - pszichológusokkal és pedagógusokkal együttműködve - annak megállapítása, hogy az információk mely részei és kategóriái vihetők át könyv, illetőleg film útján az ismeretek szervezett megszerzésének céljából.

A dokumentáció csak akkor lehet a haladás aktív segítője, ha szorosan együtt halad a kutatással, a neveléssel, hűségesen tolmácsolja és népszerűsíti ezek eredményeit. /B.M./

002.002.5:54

Kísérletek a kémiai dokumentáció gépesítésére. - /Essais de mé-

canisation de la documentation dans le domaine de la chimie/ - FOURNIER, M. - Chimie et Industrie, 89.k. 4.sz. 1963.ápr. 374-378.p.

Már sok tanulmány jelent meg és sok kísérlet történt a hierarchikus osztályozási rendszer megváltoztatására, ill. a dokumentáció teljes vagy részleges gépesítésére. A jelen esetben csak az adattárolás és az információ-visszakeresés gépesítéséről van szó. Osztályozás nélküli, egyedi kártyákkal, rendezőgép /"ordinateur 705"/ segítségével végzik a munkát. A dokumentumról csupán a következő adatokat veszik fel: a szerző neve, a cím, a dokumentum száma és a tárgyszó.

A kártyákról a tárgyszavakat mágnesszalagra viszik át, visszakeresésnél kétféle módszer alkalmazható: a dokumentum száma szerint és a tárgyszó szerint.

Igen lényeges, hogy a szinonimákat egységesen jelezzük, a homonim elnevezéseket pedig szétválasszuk.

A rendező a következő logikai műveleteket végzi: "Vagy" kétértelműség közül választ, "És" két lehetőséget összekapcsol, "Nélkül" egy lehetőséget kizár. Információ keresésnél a kérdést e jelzésekkel kell a gépnek feladni.

A módszer a kémia területén jól bevált, feltehető, hogy egyéb területeken is alkalmazható. /B.M./

002.008

A dokumentáció szervezése egy kutatóintézetben. - /Organisation der Dokumentation in einem Forschungsinstitut/ - SCHUTZSACK, U. - Deutsche Lebensmittel-Rundschau, 59.k. 4.sz. 1963.ápr. 106-110.p.

A Karlsruhe-i Élelmiszertartósító Kutatóintézetben az irodalom feltárása és értékelése mezős lyukkártya felhasználásával történik. A lyukkártyára a bibliográfiai adatok, a kulcsszámok, a tárgyszó és esetleg a referátumok kerülnek rá. A tárgyszó nem pótolja a referátumot, de mégis többet nyújt a bibliográfiai adatoknál. Ezért fontos a tárgyszó helyes kiválasztása. Ezt a munkát maguk a szakirodalmat olvasók végzik el: olvasás közben a legkifejezőbb szót aláhúzzák a tanulmányban. A kiadvány visszakerül a dokumentációs osztályhoz s itt az aláhúzott tárgyszót megvizsgálják, hogy valóban kifejező-e, ugyanakkor megfelel-e a dokumentációs és osztályozó követelményeknek.

A lyukkártya-berendezés természetéből következik, hogy azt csak dokumentációs szakember kezelheti. A lyukkártyákban nem lehet böngészni, s ez azt a veszélyt rejt magában, hogy az irodalmat keresőt eltávolítjuk a kartonoktól. További nehézség, hogy a szakembernek is meg lehetőséges pontos szempontokat kell megadni, ha valamit a lyukkártyák segítségével keres. Ezt a hátrányt úgy szüntették meg az Intézetben, hogy a törzskártyát, amelyen az adatok, tárgyszavak, kulcsszámok stb. vannak, több példányban sokszorosították, és a szakember rendelkezésére bocsátották. Így a szakember saját elképzelése sze-

rint felépítheti a maga lyukkártya rendszerét, és kézi válogató berendezéssel kedvére kereshet. Használat közben meggyőződik e rendszer előnyéről, és ő maga lemond a saját kártyáról s igénybe veszi a központi lyukkártya szolgáltatást. A nagyon speciális kérdésekről csak a specialista kap kártyát anélkül, hogy az a központi lyukkártyák közé bekerülne. Ezzel elkerüljük, hogy a kartonok száma szinte parttalanul növekedjék, de az információ mégis eljut a használóhoz.

/Sz.T./

002.008/438/

Az információs szolgálat tevékenységével kapcsolatos fontosabb kérdések. - /Wazniejsze zagadnienia zwiazane z dzialalnoscia sluzby informacyjnej/ - DRYZEK, T. - Aktualne problemy informacyj i dokumentacji, 1.sz. 1963.jan.-febr. 8-9.p.

A lengyel információs szolgálat előtt álló egyes feladatok és szervezeti kérdések ismertetése mellett a szerző rámutat a problémák megoldásának módjaira.

A műszaki fejlesztés gyors üteme megkívánja, hogy a tájékoztatás "szabad jelzést" kapjon. 1963-ban a Központi Tájékoztatási Intézet elkészíti a szakmai központok módszertani instrukcióit. Ezáltal egységessé válik a központok működése. Egy sor szervezeti jellegű tényező bizonyítja, hogy helyes törekvés mutatkozik a munka eredményességének javítására. Pl. üzemi hálózat kiépítése stb.

Az információs szolgálatnak oda kell hatnia, hogy a tájékoztató anyagok érdemben kerüljenek felhasználásra. A szolgálat időnként ellenőrizze és elemezze az anyagok gyakorlati hasznosítását és hatékonyságát. Kisérje továbbá figyelemmel, hogy a műszaki kiadványok elosztása és terjesztése a szükséglet szem előtt tartásával történjék. E célból szabályozni kell a kiadói politikát. Az ezzel összefüggő kérdések megvitatására a szerző évenkénti értekezletet javasol.

/B.J./

002.513.3

Az információ tárolás és keresés megszervezésének módszerei. - /Methods of organizing information for storage and searching/ - HERNER, S. - American Documentation, 13.k. 1.sz. 1962.jan. 3-14.p.

Az információ tárolás és visszakeresés egyik fő problémája, hogy egy dokumentum tartalmát milyen tárgyszavak, fogalmak, deskriptorok vagy osztályok stb. fejezik ki a legjobban. Ennek meghatározásánál vannak, akik a gépi input maximális követelményeiből indulnak ki, mások a visszakeresés gazdaságossági oldaláról közelítik meg, egy harmadik felfogás a két szempont /az indexelő és a kereső/ közti kompromisszum fontosságát hangsúlyozza. Az elsőre példa a Chemical Abstracts, amelynél a munkatársaknak több mint a fele foglalkozik az indexek előkészítésénél; a másodikra az Uniterm rendszer /amelynek

hívei - a fogalmak egymásközi összefüggéseivel nem törődve - elsőnek hirdették meg a minimális indexelés doktrínáját/, majd továbblépve a KWIC indexelés; a harmadikra a Zatocoding módszer /amely egyenlő értékűnek tartja a gyorsaságot és gazdaságosságot az indexelés és keresés komplex követelményeivel/, valamint más olyan kidolgozott rendszerek, amelyeknek alkalmazásával kevésbé képzett munkások is jól elvégezhetik a dokumentum tartalmának elemző munkáját.
/B.S./

002.513.3

Az A.I.Ch.E. információ-visszakereső tevékenysége. - /A.I.Ch.E. information-retrieval system/ - MORSE, R.D. - American Documentation, 13.k. 1.sz. 1962.jan. 69-70.p.

Az Amerikai Vegyész-mérnökök Intézete /A.I.Ch.E./ kiadványainál és a Petroleum Refiner című folyóiratnál 1961-től kezdve a publikált cikkeket kivonatokkal és az indexeléshez szükséges fogalmak megjelölésével készíti. /Az információ visszakeresés megkönnyítése céljából./ Az index fogalmakat /tárgyszavakat/ az 1961-ben kiadott és 7000 vegyipari szakkifejezést tartalmazó Chemical Engineering Thesaurus alapján határozzák meg, illetve választják ki.

Ezzel lehetővé tesszik, hogy a felhasználók az őket érdeklő cikkek kivonatait a fogalom-mellérendelési indexelés szabályai alapján, magán kartongyűjtemények formájában, több szempont szerint is nyilvántartsák.

A rendszer egyúttal megkönnyíti a gépi indexkészítést és visszakeresést is.
/B.S./

002.6.002/438/"1963"

A szakmai központi tevékenységének fő irányai 1963 évben. - /Głównie kierunki działalności ośrodków branżowych w 1963 r/ - PIROG, W. - Aktualne problemy informacji i dokumentacji, 1.sz. 1963.jan.-febr. 1-7.p.

A cikk első része értékelést ad a műszaki- tudományos és gazdasági információs központok 1962 évi munkájáról. Megállapítja, hogy az elmúlt évben a szakmai központok számottevően fejlődtek. Különösen jelentős az előrehaladás a központok szervezeti kérdésének megoldásában, az idevonatkozó határozatok végrehajtásában. Viszont az üzemi tájékoztató szervek vonalán lemaradás mutatkozik.

Megnövekedett az érdeklődés az információs kérdések iránt. Újabb ágazati és szakmai központokat szerveztek /döntően az FM, Élelmiszeripari Minisztérium, Nehézipari Minisztérium hatáskörében/. Emelkedett az információs anyagok kiadása és felhasználása.

A szakmai központok tevékenységét továbbra is a pénzügyi- és káder nehézségek, valamint technikai felszerelések és helyiség problémák gátolják.

Az 1963 évi feladatok között a szakmai központok munkájának, továbbá a nagyobb üzemek információs szolgálatának megerősítése az elsődleges. Újabb elgondolások is jelentkeznek az információs munkában. Ez vonatkozik a szabadalmak ismertetésének, a cég-kiadványok, a termelés-technikai, a műszaki-kereskedelmi tájékoztatásnak bővítésére is. Előtérbe kerül az információs hálózaton belüli szorosabb együttműködés.

/B.J./

002.6.002.2/438/"1963"

Megjegyzések a szakmai központok 1963 évre tervezett feladatairól. - /Uwagi na temat planowych zadan osrodkow branzowych w 1963 roku/ - MARKOWSKI, T. - Aktualne problemy informacji i dokumentacji, 1.sz. 1963. jan.-febr. 10 p.

Az információs szolgálat egyik főfeladata 1963-ban a szakmai központok szervezeti megerősítése. A lehetőségekhez képest egyidejűleg ki kell építeni a termelő üzemek helyi információs szerveit. Ezzel a strukturális felépítés kérdései befejeződnek. Másrészt rendkívül fontos a műszaki kiadói ügyek szabályozása is.

A tervszerű fejlesztés megkívánja, hogy 1963 évben a szakmai központok elkészítsék perspektivikus terveiket. Itt fokozottan figyelembe kell venni a modern technikai felszerelés ellátására vonatkozó igényt. Fel kell kérni az üzemek igazgatóit, hogy tegyenek kezdeményező lépéseket az információs szolgálat munkája feltételeinek biztosítására.

/B.J./

002.63/43-11'

Hogyan kutatjuk a tudományos és műszaki színvonalat? - /Wie ermitteln wir den wissenschaftlich-technischen Höchststand?/ - Erfindungs- und Vorschlagswesen, 12.k. 1.sz. 1963.jan. 4-6.p.

A tudományos és műszaki színvonalat elsősorban a hazai és külföldi szakirodalom tükrözi. A dokumentáció a maga eszközeivel feltárja és rendszerezi a szakirodalomban közzétett anyagot. NDK-ban a dokumentáció és az arra épülő információs szolgálatnak az irányítója a Német Tudományos Akadémia Dokumentációs Intézete. /IfD/

Az IfD és a VVB Elektromos Tervező és Berendezéseket Építő Intézet közösen kidolgozták a hálózatukhoz tartozó szervek, üzemek részére a dokumentációs és információs munka irányvonalát. Az irányvonalban foglaltak végrehajtása kötelező az érintett vállalatoknál.

A VVB Elektromos Tervező Intézet dokumentációs-információs munkacsoportja végzi a központi feladatokat: teljességgel gyűjti szakterületének irodalmát és a határterületek szakirodalmát. Együttműködik a szocialista és más országok dokumentációs és könyvtári szerveivel. Módszertani, ellenőrző és oktatási munkával segíti az ipárághoz tartozó üzemi információs helyeket.

Figyelőszolgálat

Az üzemi tájékoztatóhelyek látják el a vállalatok dolgozóit a legújabb eredményeket tartalmazó információk anyaggal. Gondozzák az üzemi műszaki könyvtárat, beszerzik és kölcsönzik az új szakkönyveket, szakfolyóiratokat. Nyilvántartó kartonok alapján szaktájékoztatót végeznek, az IFD előzetes engedélye alapján fordítást is végeznek. /Sz.T./

002.63/73/

Tudományos tájékoztató központok az Egyesült Államokban. - /Scientific information centers in the United States/ - SIMPSON, G.S. - American Documentation, 13.k. 1.sz. 1962.jan. 43-48.p.

A 19. században 13 információs központ működött az USA-ban, jelenleg - a több mint 13 000 tájékoztató szolgálatból - 221. /1961-ben/. A 221 központban 4413 főfoglalkozású és 1491 részfoglalkozású munkaerő dolgozik. Megoszlásuk:

	főfoglalkozású	részfoglalkozású
tájékoztatói szakember	465	275
tudományos munkaerő/mérnökök	1404	681
számítógép személyzet	315	66
félhivatásos dolgozók	1066	238
nem hivatásos dolgozók	1163	231
	4413	1491

A legtöbb központ a fizika /62/, a biológia /56/ és kémia /51/ területén működik. A vállalati és honvédelmi érdekek okozzák a legtöbb párhuzamoságot.

58 központ végez orosz nyelvű információs munkát. A központok közül 97 közvetlenül kormányzati /állami/ szerv, 97 pedig teljesen magánjellegű.

A központok nehézségei sorrendben a következők: input, pénz, munkaerő mennyiség, munkaerő minőség, visszakeresés, használat, input mennyiség, biztonság, fordítások.

A tájékoztatói központok fejlesztésének kérdései.

/B.S./

014.3:658.56.002.71

Belső anyagmozgatási tájékoztató szolgálat. - /Informationsdienst "Innerbetrieblicher Transport"/ - Technische Gemeinschaft, 10.k.12.sz. 1962.dec. 433 p.

Az anyagmozgatás technológiájának az utóbbi évtizedben történt rohamos fejlődése során szinte önálló termelési ággá vált, ami kihatott egyik igen fontos területére, az üzemen belüli szállítás, az ún. belső anyagmozgatás színvonalának emelkedésére is.

A fejlődés a vonatkozó szakágazat irodalmának ugrásszerű növekedésével járt, főleg a könyv, folyóirat, szabadalom és szabvány terén. A szakirodalomban való eligazodást van hivatva elősegíteni a Karl Marx Stadt-ban 1959-ben létrehozott Központi Gyártástechnikai Intézet kiadványa.

A szolgáltatás kiterjed a belső anyagmozgatás technológiájára és szervezési kérdéseire; a szállítás során a szállítandó áru és szállító- valamint gyűjtőcsomagolásának vizsgálatára laboratóriumi és üzemi viszonyok között; a különböző szállítási módokra; a raktározástechnika és raktár-szervezés problémáira, a raktárokon belüli anyagmozgatásra stb.

A belső anyagmozgatási tájékoztató DIN A/5 méretű szabadlapokon jelenik meg a fent vázolt általános tematika részletesebb bontásában. Hét "küldemény"-ben átlagosan 43 tanulmányt tartalmaz kb. 1000 oldal terjedelemben. /T.E./

016

Egy gyenge színvonalú bibliográfiáról. - /Bibliografija szosztav-lennaja na nizkom urovne/ - SPOLJANSZKAJA A. - SZAMAREC I. - Szovetszkaja Bibliografija, 77 k. 1.sz. 1963. 49-53.p.

A SzU Tudományos Akadémiája egyik tudományos laboratóriuma által kiadott és akadémikusok által összeállított "Áramvezető anyagok villamosszikrás megmunkálása" /Elektroiszkrovaja obrabotka tokoprovodjascih materialov/ című bibliográfia megjelenésére egy régebbi, hasonló tárgyú összeállítás után is nagy szükség volt. A közel ezer bel- és külföldi művet közlő kiadvány azonban súlyos tartalmi és formai fogyatékoságokat mutat. Szerkezete nem áttekinthető. A fő- és alosztályokra tagolás nem logikus. A terminológia nem egységes. Az olvasó nehezen tud eligazodni benne, többek között azért, mert az annotációk hiánya miatt a tényleges tartalom homályban marad. Számos ismétlődés fordul elő. Ennek az is oka, hogy a bibliográfia egyes külföldi eredetű műveket a szerző családnéve szerint is és anonim művekként is felsorol. Sok az elírás mind a szerzők nevével, mind a címleírásokkal kapcsolatban. A bibliográfiai adatok közül több hiányos és hibás. A rövidítések nem egyöntetűek és nem következetesek. A betűjelek nincsenek feloldva. - A téma időszerűsége és a szovjet bibliográfia tekintélye megkívánja, a bíráló írói szerint, hogy ezt a bibliográfiát újraszervezzék. /Cs.B./

019.922

Az irodalom kiválasztásának alapelvei a "horizontális szakmák munkásai részére". - /Principu otbora literaturu dlja szarii rekomendatelnih ukazatelej "v pomoscs rabocsim szkoznih professzij"./- STURKOVA, A.M. - Szovetszkaja Bibliografija, 77.k. 1.sz. 1963. 40-45.p.

A termelési műszaki ajánló bibliográfiák a műszaki irodalmi pro-

paganda hatékony eszközei a dolgozók termelési ismereteinek növelése, az új technika, a haladó technológiák elsajátítása és az újítási tapasztalatosságra kiszélesítése érdekében. Ilyen célt szolgáltak a GNB kiadványai 1937-1941 között, majd a Szaltükov-Scsedrinről elnevezett állami könyvtár füzetei is. A GPNTB 1960-tól kezdve kiadott "V pomoscs rabocsim szkvoznüh professzszij" című ajánló bibliográfiai sorozata 1963 elejéig 17 füzetben jelent meg, esetenként 2500 - 10 000 példányban; egy-egy füzet 20-35 oldal terjedelemben. A szerző felsorolja a sorozat tagjait, és indokolja a sorozat címe és tartalma átalakításának szükségességét. A sorozat feladata, segíteni a munkásokat abban, hogy elsajátítsák szakmájukat, és növeljék termelési ismereteiket.

Az ajánlott irodalom ismerete megkönnyíti a képesítő és minősítő vizsgák letételét. Az új technika, a berendezések korszerűsítése, a gépesítés és automatizálás szélesebbkörű elterjedése a dolgozók előkészítésébe mérnöki-műszaki jellegű elemeket vitt be. A szakmunkásképzésnek egyre több általános műszaki ismeretet kell tartalmaznia. Ezeknek tudása megkönnyíti a szűkebb értelemben vett szakismeretek elsajátítását. Új szint jelent a munkaszervezés és a termelés gazdaságosságának irodalma is. Ez utóbbiak az új típusú irodalmi segédletek szerves részei.

A cikk második fele konkrétan elemzi a sorozat egyes tagjait, valamint az általános és a szakosított képzés igényei egységes keretben történő kielégítésének nehézségeit.

/Cs.B./

025.2

Könyvválogatás- állománygyarapítás- állománykialakítás.- /Buchauswahl- Bestandsaufbau- Bestandsausbau/ - GUNZENHAUSER, M. - Dokumentation-Fachbibliothek-Werksbücherei, 11.k. 3.sz. 1963.febr.-márc. 97-102.p.

A tudományos könyvtárak egyik legfontosabb feladata az új beszerzések kiválogatása. Minden ebben a feladatkörben tevékenykedő könyvtárosnak világosan kell látnia azokat az alapelveket, amelyek szerint döntéseit meghozza. Ezért nagyon kíváncsok, hogy a könyvtáraknak legyen kidolgozott és rögzített gyarapítási programjuk. A könyvtárak gyarapítási alapelveit általában azok a célkitűzések határozzák meg, amelyeket a könyvtáraknak szolgálniak kell. Ez gyakran az ügyrendben is megfogalmazást kap. Mégis szükséges ezt időnként újraértékelni, a gyakorlathoz igazítani. A cikk két kategóriába osztja a könyvtárakat: a/ általános könyvtárak; b/ szakkönyvtárak /felsorolva részletesen az egy-egy kategóriába helyezett típusokat/ és megállapítja, hogy az egyik vagy másik kategóriába való tartozás és a költségvetési lehetőségek az alaptényezők, amelyek a könyvtárost a könyvek válogatásánál befolyásolják. A döntést irányító szempontok a továbbiakban:

1. a kiadvány tárgya, tartalma
2. megjelenési formája /monográfia, sorozat, folyóirat stb./
3. színvonala /tudományos, ismeretterjesztő, művészeti stb./

4. a kiadvány típusa /lexikon, enciklopédia, szótár, bibliográfia stb./
5. egyéb speciális kiadványtípusok /címjegyzék, naptár, szabvány stb./
6. a kiadvány megjelenési helye /belföldi, külföldi, angolszász, keleteurópai, latinamerikai stb./
7. a megjelenés időpontja szerint /ősonymtatvány, előző évszázadokból való stb., legújabb kiadás stb./
8. meghatározott olvasórétegnek szóló kiadványok /szakkönyv, tankönyv, ifjúsági stb./

Még nagyon sok jellegzetességét sorolja fel a szerző a kiadványoknak, amelyek segítik a könyvtáros válogató-gyarapító munkáját. Értékes szempontokra hívja fel továbbiakban az egyetemi könyvtárak, a nemzeti és országos könyvtárak, közmívelődési és végül az üzemi könyvtárak állománygyarapító könyvtárosaiknak a figyelmét. A cikk befejező részében a szerzeményezés segédeszközeit sorolja fel. /B.J./

025.3/4

Szakkatalógus, a tartalmi adatok alapján. - /Die Inhaltsangabe für den Sachkatalog/ - GUNZENHAUSER, M. - Dokumentation-Fachbibliothek-Werksbücherei, 11.k. 4.sz. 1962/63. 141-145.p.

A szakkatalógus mindkét fajtája - szisztematikus és tárgyszó katalógus - igényli a hagyományos címfelvételt, ezt azonban ki kell egészíteni a tartalom analízisének útján nyert adatokkal. A tartalom alapján a bizonytalan címet kiegészíthetjük, megállapíthatjuk a feldolgozás időhatárait, szükség esetén a földrajzi, területi határokat is.

A tárgyszavas tartalomfeltárásnál a publikáció tartalmának pregnáns megfogalmazása tárgyszó formájában történik. A legfontosabb tárgyszó csoportok:

szaktárgyszavak /szakfogalom/
személy- és intézménynév mint tárgyszó
geográfiai és etnográfiai tárgyszavak
idő tárgyszó.

A tárgyszavak sorrendje szisztematikus katalógusnál igazodik a rendszerező szemponthoz, így többféle lehet, pl.: "középkori német tudomány" rendezhető a következőképpen:

- a/ tudomány - német - középkor
- b/ német - tudomány - középkor
- c/ középkor - tudomány - német

A szakfogalmat mindig a tudományággal összefüggésben kell alkalmazni: a szisztematikus katalógusban elsődleges a tudományág, utána a szakfogalom; a tárgyszó katalógusnál előbb van a szakfogalom és mellékfogalomként a tudományág. /Sz.T./

025.3

A katalogizálás tegnap és ma. - /Katalogisieren gestern und heute/ - REBLIN, B. - Der Bibliothekar, 1963. ápr. 17. k. 4. sz. 352-360. p.

A német közművelődési könyvtárak 10 éve használt betűrendes katalogus-szabályzatának egyes túl merev és időszerütlenné vált rendelkezéseit módosították. Az új rendelkezések elvetik az egyoldalú és formális címfelvételt, mely a címlap pontos képét tükrözte. A főkérdésekben, mint a rendszők megválasztása, formája és a cédulák rendje, most is szigorú rendelkezéseket tartalmaz a katalogus egységének biztosítására. A tárgyi rendszők megválasztása tekintetében viszont a mű részletesebb feltárása céljából nagyobb szabadságot biztosít a katalogizálók részére. Ezt szolgálják a melléklapok, az annotációk, továbbá az analitikus címfelvételek bevezetése is. A Párizsi Nemzetközi Könyvtáros Konferencia határozatainak szellemében felvették a rendeletbe a testületi szerző fogalmának meghatározását is. A bibliográfiai adatok felvételének eddigi szigorúan megkötött rendjét az egyes mellérendelt adatok esetében mellőzik, amivel a címfelvételt világosabbá, áttekinthetőbbé és az olvasó részére a tájékozódást könnyebbé kívánják tenni. Az új rendelkezések célja, hogy az olvasó minél jobban feltárt anyagból minél gyorsabban választhassa ki a keresett művet a szakrendű szabadpolcos könyvtárban. /T.M./

025.3

A Walesi Nemzeti Könyvtár Könyvosztályának katalogizálási gyakorlata. - /Cataloguing in the Department of Printed Books, National Library of Wales/ - WALTERS, G. - Library Association Record, 65. k. 4. sz. 1963. ápr. 151-155. p.

A Walesi Nemzeti Könyvtár volt az első brit könyvtár, mely a Library of Congress osztályozási rendszere alapján szervezte gyűjteményét. Ezt a könyvtári rendszert 50 éve alkalmazza a könyvtár és az megfelelőnek bizonyult.

A mintegy egymillió kötetet tartalmazó könyvtár anyagát a Library of Congress Classification 9 osztálya szerint dolgoztatja fel. Ez azt jelenti, hogy az egyes szakcsoportoknak külön-külön katalogizálói vannak, akik a vonatkozó szakcsoportok anyagát címléírják, szakoszzák, és az egyéb könyvtári munkákat is ellátják. Ugyancsak rájuk bizzák a teremfelügyeletet is. Két csoportban dolgoznak. Az egyik csoport a természeti és műszaki tudományok, a másik a humán és társadalmi tudományok körébe tartozó anyagot dolgozza fel. A kurrens anyag folyamatos feldolgozása mellett mindkét csoportnak legalább két tagja a hátralékos anyagot dolgozza fel.

A Library of Congress Classification osztályai szerint csoportosított raktározás véleményük szerint sokban pótolja a tájékoztatói segédesszközöket /tárgyszókatalogusokat stb./, minthogy az egy-egy tudományágba tartozó irodalmat egy helyen csoportosítja, és áttekinthetést ad annak történelmi fejlődéséről is. Ez a katalogizáló-rendszer bővíti a katalogizálók ismeretkörét, elősegíti jó munkájukat. /T.M./

025.3

A szovjet betűrendes katalogizálás és a címfelvétel nemzetközi alapelvei. - /Die sowjetische alphabetische Katalogisierung und die internationalen Prinzipien der Titelaufnahme/ - NOVIKOVA, E. - Zentralblatt für Bibliothekswesen, 77.k. 3.sz. 1963. márc. 97-110.p.

A régi orosz katalogizálási gyakorlat kezdetben a porosz, az 1920-as évek közepétől kezdve pedig az angol-amerikai katalogizálási szabályok hatása alatt fejlődött. A porosz szabályokat alkalmazta a helyi viszonyokra az Állami Lenin Könyvtár elődje, a Rumjancev Múzeum Könyvtára által 1912-21-ig kidolgozott betűrendes katalogizálási szabályzat. A porosz tulságosan elméleti és az amerikai pragmatikus szabályok hiányosságainak kiküszöbölésére 1949-ben kiadott szovjet egységes betűrendes katalogizálási szabályzat a gyakorlatban bevált és az 1959-ben megjelent javított és bővített 2. kiadás sem szorult elvi változtatásra. Ugyancsak összhangban voltak ennek elgondolásai az 1961. évi Párizsi Nemzetközi Katalogizálási Konferencia határozataival is. Ezek szerint: a betűrendes katalógus rendeltetése választ adni arra, hogy

1. valamely meghatározott szerző vagy testület mely művei vannak meg a könyvtárban;
2. egy bizonyos mű mely kiadásai vannak meg a könyvtárban;
3. egy bizonyos mű bizonyos kiadása megvan-e a könyvtárban?

Testületi szerző alatt kizárólag valamely intézmény vagy szervezet érthető.

A betűrendes katalógus feladata, hogy a rendszavak helyes használatával, melléklapok és utalók megfelelő alkalmazásával kimerítően és egységesen, objektív módon tárja fel az anyagot. /T.M./

025.343.1

Jelentés a British Standard által az indexekre megállapított betűrendezési módszerrel. - /Memorandum on the method of alphabetization laid down by the Draft British Standard for Indexes/ - FISK, N.R. - The Indexer, 3.k. 3.sz. 1963. 93-94.p.

Az indexkészítésnél az előforduló tárgyszavak betűrendezésére rendszerint a szó szerinti /word by word/ és a betű szerinti /letter by letter/ módszert alkalmazzák. A két rendszer közül a használó számára kétségtelenül a betű szerinti rendszer egyszerűbb és könnyebben kezelhető, már pedig az indexek összeállításánál ez az elsődleges szempont. A használók ugyanis az esetek többségében nem emlékeznek arra, hogy az általuk keresett tárgyszavak egyszerű szavak, kötőjeles szavak, vagy két különálló szóból állnak-e. Ez pedig feltétlenül szükséges a "szó szerinti" módszerrel összeállított indexek eredményes használatához, mivel ez dönti el a szavak egymást követő sorrendjét. A lexikonok és a különböző kézikönyvek jobb használhatóságát elősegítő indexeknél mindkét módszerrel egyaránt talál-

kozunk, de a gyakorlat szempontjából kétségtelenül a bárki által könnyen áttekinthető betűszerinti módszer vált be leginkább. A British Standard által 11 évvel ezelőtt megállapított szószerinti módszerrel az indexek összeállításánál tehát mindenhol át kell térni a szakemberek gyors keresési igényét könnyen szem előtt tartó betűszerinti besorolásra. /T.Á./

026:551.48+527:016.65/430.1/

A Német Hydrografikai Intézet könyvtári és dokumentációs rendszere. - /Ordnungsverfahren in der Dokumentation und Bibliothek des Deutschen Hydrographischen Instituts/ - MODEL, F. - Nachrichten für Dokumentation, 14.k. 1.sz. 1963.márc. 17-23.p.

A könyvtár tárgyszókatálógust alkalmaz. Ennek előnye, hogy a katalógus lépést tart a tudományág fejlődésével, és mindenki számára érthető. A tárgyszókatálógusban a rendszót magából a könyvből, tehát nem egy könyvektől független rendszerből választják. Elméletileg egy ezer kötetes könyvtár tárgyszókatálógusában 1000 tárgyszó van. Gyakorlatban több könyv kerül egy tárgyszó alá, a könyvtár tapasztalata szerint egy azonos tárgyszóval átlag 5 könyvet jelölnek. Még így is olyan magas a szakkönyvtárban a tárgyszavak száma, hogy azokban csak tárgyszógyűjtemény segítségével lehet eligazodni.

A tárgyszógyűjtemény kártyáinak fejlécén mindig egy általános tárgyszó áll, s a fejléc alatt 10 rokon tárgyszó. Pl. "tengerjárás" alatt: árapály, árapályhullámok, áramlás stb. A következő kártyán az árapály lesz általános fogalom és alá beosztva 10 rokon tárgyszó. Mindegyik tárgyszóról mindig arra a tárgyszóra történik utalás, amely fogalommal hozzá a legközelebb áll, így nem gépies, hanem a meglévő irodalomból kiinduló kapcsolatot nyernek.

A tájékoztatás jobb hatásfokát szolgálja a "visszaktalogizálás" módszere. Egy-egy publikáció végén, az irodalomjegyzékben közölt művek katalóguscéduláira rávezetik a publikáció dokumentációs számát. Így bárki megtalálhatja a legújabb irodalmat is egy régebbi könyv, cikk katalóguscéduláján. A szakkönyvtár részére ez a módszer azért is hasznos, mert ha az idézett irodalomból valamelyiket nem találják a katalóguscédulák között, úgy a szerzeményezőnek meg kell vizsgálnia, hogy a megadott mű utólag beszerzendő-e. /Sz.T./

025.45:05/430/

Az ETO a német folyóiratokban. - /Die DK in deutschen Zeitschriften/ - ELSNER, H.A. - DK-Mitteilungen, 8.k. 3.sz. 1963.máj. 9-12.p.

Egy 1958-ban lefolytatott elemző felmérés megismétlésével vizsgálatot folytattak annak megállapítására, hogy mely német lapok használnak ETO jelzeteket. 1958-ban 130, 1963 áprilisában már 157 folyóirat alkalmazta az Egyetemes Tizedes Osztályozás jelzeteit cikkei, referátumai, könyvismertetései, szabadalmi kivonatai vagy tartalomjegyzéke megjelölésére.

5 év alatt 41 új lap vezette be az ETO-t /közülük 36 az NSzK-ban jelenik meg, 5 az NDK-ban/, 9 pedig beszüntette.

Az ETO-t alkalmazó NDK és NSzK folyóiratok jegyzéke az alábbi adatokat tartalmazza:

- ETO jelzet a folyóirat tartalmi megjelölésére,
- folyóirat címe,
- kiadó és kiadás helye,
- annak megjelölése, hogy a folyóirat mely részében használ ETO jelzeteket.

A vizsgálat, illetve az összefoglaló táblázat nem terjed ki a referáló lapokra. /B.S./

025.45/47/

Az ETO bevezetése. - /V pomocs' vnedreniju UDK/ - Szerkesztőégi cikk, - Tehnicseszkie Biblioteki SzSzSzR, 1.sz. 1963. 38-40.p.

A Szovjetunió Miniszttertanácsának 1962. május 11-i rendelete értelmében 1963-ban az Egyetemes Tizedes Osztályozást az összes tudományos-műszaki kiadványok osztályozására be kell vezetni.

A határozat sikeres végrehajtásának elősegítése érdekében a GPNTB tantervet készített, aminek alapján az osztályozással foglalkozó könyvtári dolgozók jobban elsajátíthatják az ETO használatát, ill. alkalmazását.

A tanterv előadásokat, konzultációkat és gyakorlati foglalkozásokat irányoz elő öt fő-csoportban:

1. Az osztályozás jelentősége, az ETO kialakulása, fejlődése és jelenlegi helyzete;
2. Az ETO struktúrája, az osztályozás ált. módszertana;
3. A természettudományos és műszaki irodalom osztályozásának speciális módszertana;
4. Rendszerező-katalógus készítés;
5. A műszaki könyvtárak ETO-ra való átállításának metodikája.

/B.M./

025.5.002.5

A könyvtári-bibliográfiai munka gépesítésének néhány kérdése. - /Nekotordje voproszhi mehanizacii bibliotecsno-bibliograficeszkov raboty/ - KANCLERISZ, A. - Tehnicseszkie Biblioteki SzSzSzR, 1.sz. 1963. 6-12.p.

A műszaki szakembernek az utóbbi időben már nem az információk hiánya, hanem ellenkezőleg a felesleges információk jelentenek aka-

dályt. A szakirodalom egyre növekvő volumene mellett a rendszerezés, feldolgozás és tájékoztatás a hagyományos módszerekkel egyre nehezebbé és elégtelenebbé lesz, éppen ezért sürgető szükségessé válik a könyvtári - információs munka gépesítése. A gépesítés igénye mind a különböző primer dokumentumok különböző aspektusból való feltárásával, mind pedig azok kivonatolásával kapcsolatban is felmerül.

Igen hasznos és sokoldalú szerepet játszanak a különféle lyuk-kártya-rendszerek, azonban a gépesítés igénye nemcsak a feldolgozás és visszakeresés terén, hanem a szerzeményezéssel kapcsolatban is felmerül. Ugyanez vonatkozik a könyvtári statisztikára és adatfeldolgozásra is.

A Lett Köztársaságban is megindultak a könyvtári munkák gépesítésének előkészületei. 1961-ben köztársasági szinten gépesítési bizottság, 1963-ban pedig külön információ-gépesítési laboratórium alakult. A gépesítés kérdéseit az egyetemi könyvtárosképzés tantervébe is beiktatják. /B.M./

027.6

A tudás körbe jár. - /The knowledge-go-round/ - LARKCOM, J. - Personnel Management and Methods, 1963.márc. 26-27.p.

Mi egy vállalati könyvtár értéke? Mennyire költséges a létrehozása? Kikből álljon a személyzet, hogyan kell irányítani? A cikk bevezetésében e kérdésekre ígér választ. A műszaki könyvtár egyik legjelentősebb funkciója a tájékoztató szolgálat, amely a vállalat számára idő- és pénzmeztakarítást jelent, segíti a kutatókat. A cikk foglalkozik azzal a kérdéssel is, hogy egy vállalatnak milyen fejlődési fokon, milyen létszám mellett van szüksége könyvtár létrehozására.

A továbbiakban a szerző leírja egy könyvtár megalakításával kapcsolatos teendőket: a kezdetnél tisztázni kell a könyvtár feladatát és ennek megfelelően tervezni.

A műszaki könyvtár 5 főfeladata:

1. Könyvkölcsönzés. A szakkönyvtárnak ez viszonylag kisebb tevékenysége. /Itt ismerteteti a könyvbесzerzés különböző formáit, menetét, a könyvtárközi kölcsönzés lehetőségeit/.
2. Folyóiratok gyűjtése. A műszaki könyvtárban ez a legfontosabb anyag, a műszaki tájékoztatás eszköze.
3. Referálás.
4. Információ; különböző típusai a gyors, személyes vagy telefonválasztól az elmélyült irodalomkutatásig.
5. Kiadványszerkesztés. A könyvtár nagyságától függetlenül ez igen hasznos. Információs bulletinek, könyvbесzerzések jegyzéke stb.

A cikk befejezésül hangsúlyozza a könyvtár és a vállalat, ill. az igazgatóság közti megfelelő kapcsolat fontosságát. /G.M./

028.002.5

Dokumentum-olvasó gép. - /Document reading machine/ - Data Processing, 4.k. 3.sz. 1962.júl.-szept. 162-169.p.

A Leo Computer Ltd. által készített olvasógépet /1961/ kereskedelmi célokra használják. Lényegében jelolvasó berendezés, ugyanis előrenyomott űrlapokon tintával vagy ceruzával húzott vízszintes vonalak értékelését végzi. Az űrlap megfelelő rovatába húzott jelet /ami valamely árucikk rendelését jelenti/ a gép fotoelektromos uton letapogatja, és egy hétcsatornás lyukszalagon az adatoknak megfelelően lyukasztja.

A tranzisztoros jelolvasó berendezés a kézi lyukasztásnál 32-szer gyorsabban dolgozik, óránként kb. 1400 formanyomtatványt olvas le és regisztrál lyukszalagon. /B.S./

061.3

A műszaki információ közlése. - /The communication of technical information/ - BRENNAN, J.B. - Transactions of the Institution of Chemical Engineers, 165.sz. 1963.febr. 44-45.p.

A cikk egy - 1961-ben - a tájékoztatás problémáiról tartott konferencia tanulságait vonja le, kiindulva abból a megállapításból, hogy a műszaki tájékoztatás a műszaki fejlődés, anyagi jólét és politikai befolyás alapja.

A hozzászólók többsége hangsúlyozta, hogy még több lapszemlére van szükség a közlési formák bizonyos szabványosítására. Az értekezleten felmerült a műszaki folyóiratokban elhelyezett hirdetések kérdése, amelyek sokszor éppen annyira érdekesek, mint a cikkek. A szakfolyóiratokra vonatkozóan megállapították, hogy a jelenlegi formákon változtatni kell. Nemzetközi szervezetnek kell címjegyzéket vagy referáló lapot kiadni.

A tájékoztatás fontos eszköze a személyi kapcsolat, ennek tipikus modern formája a konferencia /habár gazdasági szempontból vitatható módszer - igen költséges/. A második világháború óta jelentős fejlődés mutatkozik a tudományos kongresszusok területén, különösen az iparilag erős és aktív tudományos tevékenységgel rendelkező országokban. Fontos szempont, hogy egy ilyen konferencián az egyes területek legkiválóbb ismerőit lehet összehívni és a konferenciák vitaanyagának publikálása igen értékes eszközzé válhat. /G.M./

061.3"DGD"=1962"/430.1/:774/777

A Német Dokumentációs Társaság reprográfiai munkaközösségének üléséről. - /Bericht über die Sitzung des Arbeitsausschusses für Reprographie in der Deutschen Gesellschaft für Dokumentation/ - Nachrichten für Dokumentation, 14.k. 1.sz. 1963.márc. 49-51.p.

Figyelőszolgálat

A II. világháború után a reprográfia feladata az elpusztult könyvtári értékek, megrongálódott könyvek pótlása, kiegészítése volt. Gyakorlatilag az újjáépítés korszaka lezárult, és most a fényképeseti sokszorosításnak is megváltozott feladatokat kell ellátnia. A megváltozott feladatokat tükrözi a konferencia előadásainak a címe:

- A mikrofilm ésszerű felhasználási lehetőségei a dokumentációban,
 - Elméleti és gyakorlati ötletek a mikrofilmfeldolgozásnál,
 - Hírek és információk irodalom gyors sokszorosítása a nyomdászatban /elektro-fotografikus úton/,
 - Könyvtári katalóguskartonok előállítására és sokszorosítása.
- /Sz.T./

061.4

A reprográfiai ipar a hannoveri Német Ipari Vásáron 1963-ban. - /Die reprographische Industrie auf der Deutschen Industriemesse Hannover 1963./ - Reprographie, 3.k. 3.sz. 71-72.p.

A hannoveri vásáron 600 irodagép gyártó kiállító vett részt. Az irodai írógépek 25 %-a már elektromos működtetésű, a számológépek, könyvelőgépek, számlázógépek számtalan új típusát mutatták be. Nagy fejlődés tapasztalható az adatfeldolgozó gépek gyártásában, különösen középnagy és kisebb üzemek részére.

A másológépeket tovább egyszerűsítették, elsősorban azok kezelését és karbantartását. A száraz eljárásoknál az elektrosztatikus módszerekkel dolgozó gépek decentralizáltan is alkalmazhatók. Ez azt jelenti, hogy a központban lemásolt dokumentumról a fiókokban további másolatok készíthetők.

Az átnyomó eljárásoknál sikerült irodai másolóeljárással nyomóeredetűt előállítani, mellyel korlátlanul lehet sokszorosítani.

A fénymásológépeket egyre inkább használják irodai másolásra is, új anyagok felhasználásával. A címezőgépeket is tovább fejlesztették, ugyancsak a diktálógépek sok új típusa is megjelent. - A postázás megkönnyítésére borítékozó, levélzáró, bélyegző gépeket mutattak be. A kémiai ipar különböző tintákat, bélyegzőfestékeket, kopírpapírokat és műanyag fóliákat állított ki.

/G.A./

087:323.332

Milyen műszaki kézikönyv kell a munkásnak? - /Kakoj tehnicesszkij szpravocsnik nuzsen rabocsemu?/ - URINA, Ja.A. - Tehnicesszkije Biblioteki SzSzSzR, 2.sz. 1963. 15-18.p.

A Szovjetunió Állami Nyilvános Műszaki-Tudományos Könyvtára /GPNTB/ bibliográfusainak napi munkájuk közben lehetősége nyílik a különféle szakmai kézikönyvek elemzésére. Ezek a kiadványok, sajnos,

csak néhány főbb iparágra korlátozódnak, mivel vegyipari, fa- és papíripari, könnyűipari és élelmiszeripari kézikönyvek teljességgel hiányoznak. A meglévő kiadványok is aránytalanul oszlanak meg az egyes iparágak között: 1954-1962 között 50 gépipari és csak 8 kohászati kézikönyv jelent meg.

A kézikönyvek metodikája is sok kívánnivalót hagy maga után. Ugyanez vonatkozik a legtöbb kiadvány formai és tartalmi részére is.

A kézikönyvek elemzése során a könyvtár munkatársai arra a következtetésre jutottak, hogy minimum három típusú kézikönyvet kellene a jövőben publikálni:

1. Az első típushoz tartozhatnának a több szakmát felölelő, általános technikai, anyagismereti kérdéseket taglaló kézikönyvek;
2. Az egyes szakmák kézikönyvei, csupán gyakorlati utmutatásokkal;
3. Általános matematikai, fizikai, mechanikai alapismereteket nyújtó kézikönyvek.

Igen fontos az igényeket ismerő könyvtárak és kiadók közti együttműködés is. /B.M./

37:02

Könyvtárosi szakmai képzés. - /Professional education for librarianship/ - IMMELMAN, R.F. - The Library world, LXIV.k. 754.sz. 1963. ápr.

A délafrikai könyvtárosképzés tulajdonképpen a huszas évek végén indult meg, amikor egy 1929-ben kiadott vizsgálat során súlyos könyvtárosi hiányt állapítottak meg. Ezt követően a Carnegie Corporation 125 000 dolláros alapítványa lehetővé tette többek között egy nyári továbbképző tanfolyam létesítését. 1930-ban megalakult a South African Library Association /továbbiakban S.A.L.A./, amelynek Oktatási Bizottsága a könyvtárosképzés megszervezésével foglalkozott. A délafrikai állapotoknak azonban leginkább a magánuton folytatott tanulás és a levelező tanfolyam felelt meg. Az utóbbit az oktatók hiánya, kisebb városokban a könyvtár hiánya akadályozta, mert a hallgatók nem tudtak hozzájutni a szükséges könyvekhez, bibliográfiákhoz, tájékoztatáshoz. A kisszámú résztvevőből is kevesen jutottak el az alapfoku vizsgákig. Később a S.A.L.A. két tantárgy helyett négyet vett fel a középfoku tananyagba, 1952-ben pedig határozatot hozott, hogy ezentúl csak egyetemi végzettséggel lehet a felsőfoku szakvizsgára jelentkezni. Jelentős segítséget nyújtott a Carnegie Corporation és a S.A.L.A., amikor lehetővé tette, hogy a délafrikai könyvtárosok közül többen, 3-6 hónapos tanulmányutat tehettek az Egyesült Államokban, Kanadában, Angliában és a kontinensen a könyvtárak látogatása és az ott folyó munka megismerése céljából. 1961-ben a S.A.L.A. befejezte működését, mint nevelő és vizsgáztató testület, és tanfolyamai vezetését az University of South Africa vette át.

Bár az elmúlt 25 év alatt sokat fejlődött a könyvtárosképzés Dél-Afrikában, a jelenlegi igényeket még sem tudja kielégíteni mara-

déktalanul. A probléma tehát változatlanul megoldásra vár. /B.E./

420:659.25

Az angol mint nemzetközi nyelv. - /English as an international language/ - PATTISON, B. - The Advancement of Science, XIX.k. 81.sz. 1963.jan. 368-374.p.

A cikk bevezetesként általános áttekintést ad a nyelvről, mint az emberi együttműködés eszközéről, a nyelvek kialakulásáról, kapcsolatairól.

A tájékoztatás sűrűsége, a különböző nyelvet beszélők találkozásainak lehetősége egyre nő. A közös nyelv sokkal szélesebb érdeklődésű probléma, mint valaha is volt. Egy világnyelv kialakítása nem új ötlet, ezzel kapcsolatban a cikk történeti visszapillantást ad a műnyelv megteremtésének problémáiról. Mik a műnyelv hátrányai: nincs fejlődés, mindenkit szolgál és senkihez sem tartozik. Műnyelvre nem fordítanak, a fordítás pedig a tudománynak már jól bevált eszköze.

Az ENSZ munkája során alakult ki a tapasztalat, hogy az angol a legáltalánosabban használt és ismert nyelv, az egyetlen európai nyelv, amely több kontinensen is használt /közigazgatás, oktatás/. Gazdag irodalma van a különböző tudománysszakok területéről, és tárháza az eredetileg más nyelven írott értékes irodalomnak is, s a nemzetközi tájékoztatás fontos eszköze.

Kétségtelen azonban, hogy a jelenlegi használat több területen /oktatás/ és a különböző kontinenseken csak időleges. Ennek illusztrálására a szerző az angol nyelv térhódítását vezeti le. E fejlődési folyamatot bármely nyelv végigviheti - s amihez azelőtt évszázadok kellettek, most évtizedek is elegendőek.

Az angol nyelv ezidőszereint igen jelentős a nemzetközi kapcsolatokban és a tájékoztatásban. A tudomány fejlődése a régi tájékoztatási csatornák megőrzésétől és újak megnyitásától függ. /G.M./

608.3:002

Szabadalmak dokumentációja. - /Marschrichtungen und Zielsetzung der Patentdokumentation/ - HAUFFE, G. - Schweizerische Technische Zeitschrift, 60.k. 4.sz. 1962.jan.24. 54-56.p.

A lyukkártya rendszerű gépi adatfeldolgozó gépek alkalmazásának előfeltétele a különböző logikai kapcsolatok feltárása. A fogalmak és ezek kombinációi feltárásának jelentősége a szabadalmi dokumentációban a tárgyszavak megalkotása szempontjából van.

A szabadalmak tartalmi kiértékelése kiterjedhet a teljes vagy a meghatározott műszaki szempontok alapján válogatott szabadalmi anyagra.

Ideális esetnek a teljes szabadalmi anyag kiértékelése tekinthető, ez azonban azok nagy száma miatt szinte megoldhatatlan.

Műszaki szempontból a szabadalmak két fő csoportba oszthatók:

1. Már lezárt, új találmányokat nem produkáló, - lényegében csak technikátörténeti szempontból érdekes anyag. Ez feldolgozható is meg nem is; szerző szerint feltárandó, - bár a műszaki fejlesztés szempontjából nincs jelentősége.

2. Az állandó fejlődésben lévő területek, - melyeknek teljes feldolgozására kell törekedni.

A szabadalmak kartonokra történő tárgyszavasított, a lényegét kivonatban összefoglaló dokumentációjának fő nehézsége az irodalom nagy számán kívül az, hogy a műszaki fejlődés miatt tökéletes, lezárt tárgyszórendszert alkotni nem lehet.

Olyan "dinamikus tárgyszavasított kartonrendszert" kell kiépíteni, mely képes a fejlődéssel lépést tartani.

A nehézségek ellenére a szabadalmak dokumentációjára nagy szükség van, hogy elejét vegyék az egyes országokban a párhuzamos feltalálói munkának. /T.E./

608:002

A híradástechnika terén elért fejlődés értékelése, különös tekintettel a szabadalmi irodalomra és néhány végkövetkeztetés. - /Die Ermittlung des technischen Fortschritts auf dem Gebiet der Nachrichtentechnik unter besonderer Berücksichtigung des Patentschrifttums und einige Schlüsselfolgerungen/ - Nachrichtentechnik, 13.k. 3.sz. 1963.márc. 81.p.

Egy új műszaki megoldás, akár elméleti vagy technológiai természetű, akár egy részproblémát old meg, vagy átfogóbb jellegű, az esetek túlnyomó többségében nem a szakfolyóiratok hasábjain kerül a műszaki közvélemény elé. A feltalálók s a licenct megvásároló üzemek kinosan ügyelnek arra, hogy a tulajdonukat képező szabadalom idő előtt ne kerüljön nyilvánosságra.

A műszaki fejlődés figyelemmel kísérésének legjobb módszere a szabadalmi leírások /továbbiakban szabadalmak/ folyamatos tanulmányozása az adott szakterületen.

A szabadalmakban való kutatást van hivatva elősegíteni az egyes nemzetek csoportosítása /osztályok, csoportok, alcsoportok/, melyek egymástól eltérők, de a nemzetközi szabadalmi osztályozási rendszer elterjedése az eligazodást megkönnyíti.

A szabadalmak az adott iparág világszínvonalát tükrözik, tanulmányozásukkal elejét lehet venni az igen gyakori párhuzamos "feltalálásoknak", kutatásoknak; rámutatnak a régi műszaki megoldások hibáira; a konstruktor számára esetleg eddig ismeretlen megoldásokat nyújtanak, s a tervezésben, kutatásban új távlatokat nyitnak.

Az utóbbi évtized a híradástechnika területén korszerű megoldá-

sokat mutat, elsősorban a távközlés, a miniatürizálás stb. vonalán. Ezeknek a korszerű megoldásoknak a szabadalmakban való tanulmányozását a tudósok, konstruktorok és dokumentációs mérnökök egyik igen fontos feladatává kell tenni. /T.E./

608.3:002

A szabadalmi irodalom a műszaki-tudományos világszínvonal állásának közvetítője. - /Patentliteratur vermittelt Kenntnis vom wissenschaftlich-technischen Höchststand/ - HEMMERLING, J. - Erfindungs- und Vorschlagswesen, 12.k. 3.sz. 1963.márc. 106-107.p.

A műszaki-tudományos világszínvonalért folyó harcban az előfeltétel a világszínvonal állásának ismerete. Ezért a kutató részlegek, műszaki-tudományos központok, tervező intézetek és más hasonló szervezetek munkájának alapfeltétele, hogy a technika legújabb állásáról gyorsan kapjanak átfogó információkat. A technika világszínvonalának állása a legvilágosabban a szabadalmi leírásokban tükröződik. A szabadalmi irodalom a legértékesebb információforrás, mert megjelenése időpontjában a legjobb tájékoztatás a technika előrehaladott állásáról. Új eredményeket könyvekben, folyóiratokban csak akkor hozhatnak nyilvánosságra, ha a szabadalmi eljárás már befejeződött, és a találmány ügyét már külföldön is rögzítették. A szabadalmi irodalom felhasználásával megelőzhető a hiábavaló kutató munka a szabadalmak által védett területeken.

Az NDK üzemeiben a tájékoztatás céljából a szabadalmakról címjegyzéket készítenek, és ezeket juttatják el a felhasználókhoz. Több helyen az irodalom tartalmáról a dokumentáció modern eljárásával adnak tájékoztatást. Az NDK dokumentációs szervei 1959-ben 170 000 folyóiratcikket dolgoztak fel, míg csak 46 000 szabadalmi leírást. 1960-ban ezek a számok 192 000-re, ill. 66 000-re emelkedtek. /K.I./

621.38:651.926.011:048.8:001.815

Elektronikus segítség a fordításhoz, kivonatoláshoz és kiadási munkához. - /Electronic aids to translating, abstracting and editing/ - DAGNALL, H. - Wireless World, 69.k. 5.sz. 1963.máj. 242-246.p.

Az elektronika sok segítséget nyújt a szekundér szakirodalom /fordítások, kivonatok, indexek, bibliográfiák, összefoglalók stb./ elkészítéséhez. Alapvető feltétele, hogy a primér szövegeket a feldolgozásnak megfelelő formában /mágneses szalag, lyukkártya, lyukszalag stb./ kell a gépekbe bevinni.

Az automata jel-felismerés keretében először speciális számok és betűk voltak csak feldolgozhatók, ma azonban már a jelek egyes részei közti kapcsolatok és ezek változásai is leolvashatók automatikusan, s a gép ezeket összehasonlítja a benne zárolt kódjelekkel stb.

Az automata beszéd-felismerés kísérletei arra irányulnak, hogy a beszédet gépi úton írásban vagy megfelelő jelkulcs alapján rögzítsék.

Az automata fordítás során a legegyszerűbb a szóról-szóra fordítás, amelynél a gép az egyes szavakat egymás után hasonlítja össze szótárával /mágneses dob. lemez/, a ragok fokozatos leválasztásával stb. A többértelműség kiküszöbölésére a fordítás gépesítését megfelelő szakcsoportok szerint összeállított szótárak összeállításával /amelyek szavait a gép először keresi meg/, a szórend meghatározásával, a több szóból álló kifejezések beállításával stb. finomítják.

Az automata kivonatolásnál a digitális számítógépek a dokumentum szövegének átvizsgálásával meghatározzák a szóelőfordulások gyakoriságát, s ezután ennek alapján kiemelik a szövegből a legfontosabb szavakat és mondatokat. Ezeket kivonat formájában leírják.

Automata osztályozás és indexkészítés terén a gépek az adott kulcsszavak vagy kifejezések kiemelése végett vizsgálják át a szövegeket. Ehhez hozzáadva a bibliográfiai adatokat indexet készítenek, vagy tárgyszavak alapján raktározzák el az adatokat későbbi visszakeresések céljaira. /B.S./

651.838.4

Betűjelekből álló információk gépi kezelésének paraméterei. - /Parameters for machine handling of alphabetic information/ - SHAW, R. - American Documentation, 13.k. 2.sz. 1962.jul. 267-269.p.

Már 3-400 évvel ezelőtt is több nyomtatott szöveg látott napvilágot, mint amennyit egy ember el tudott olvasni. Ez az érv napjainkban meghatározta érvényét, és felvetette a gépesítés szükségességét.

Az amerikai NSF 1959-ben kiadott jelentése 25 nem hagyományos információs rendszert sorol fel, ezek között azonban csak egy volt 50 000 adatnál nagyobb kapacitású. Ugyanekkor a nagy bibliográfiák, indexek és referáló lapok évente 100 000-nél több dokumentumot tárnak fel.

A Chemical Abstracts alapján készülő Chemical Titles című permutációs index tapasztalata azt mutatja, hogy az index szavaknak /tárgyszavaknak/ csak 17 százaléka fordult elő a címben, 66 százaléka csak a szövegben.

További nehézség, hogy szövegek esetében számolni kell a különféle nyelvek különböző betűivel /a nem román ábécékkel/, különböző jelentőségű betűtípusokkal, matematikai és egyéb jelekkel stb.

A különböző gépeket alkalmassá kell tenni ezeknek a feladatoknak ellátására. /B.S./

651.838.4

A keresés stratégiái és berendezései. - /Searching strategies and equipment/ - HOLM, B.F. - American Documentation, 13.k. 1.sz. 1962.jan. 31-39.p.

1968-ban az amerikai ipar 200 millió dollárt fog költeni az információ visszakeresés gépesítésére. Az információk meg nem találása ugyanis évi egy milliárd dollár kárt is okozhat. A könyvtári katalógusok már nem alkalmasak az információk tömegének tárolására. A mechanizálás előfutárai: az optikai és peremlyukasztásos kártyák; a mikrotárolás; a harmincas évek végén üzembe állított Rapid Selector; majd a második világháború után kifejlesztett nagyteljesítményű visszakereső gépek.

A visszakeresés kérdései három személyhez fűződnek: 1. az információ előállítója, 2. az indexelő, aki meghatározza, hogy az információt milyen formában tárolják a későbbi visszakeresés céljára, 3. az információ kereső, aki problémájához segítséget igényel. A három közötti közeledést szolgálják a különböző thesaurus-ok /fogalomgyűjtemények/.

A visszakeresés gépi módszereinek többirányú fejlődése következtében áttekintésük csak csoportosan lehetséges. Az USA-ban kb. 100 automata berendezéssel dolgoznak, illetve végeznek kísérleteket ebben az irányban. Ezek a kísérletek és munkák 28 csoportba oszthatók és foglalhatók össze, bizonyos azonos tulajdonságaik alapján. /B.S./

651.838.4

A dokumentáció jövőbeni fejlődése. - /Die künftige Entwicklung der Dokumentation/ - PIETSCH, E. - Libri, 12.k. 4.sz. 1963. 287-312.p.

A dokumentáció jövőjét a gépesítés és automatizálás határozza meg. A nagyteljesítményű számítógépek információ visszakeresési programozása az 1951 évi 2-ről, 1961-ben kb. 200-ra emelkedett. Az egyre nagyobb mennyiségű fordítások terén az a helyzet, hogy egy fordító napi teljesítménye kb. 2000 szó, a számítógépek egy hét alatt megközelítik a 9×10^6 fordított szó mennyiséget.

A jövő megoldandó feladatai között szervezeti kérdések is szerepelnek. Ilyenek pl.: centralizált vagy decentralizált dokumentáció; a dokumentációs szerv helye a vállalatban belül stb.

A gépesítés egyéb területein különféle optikai jelölvasó készülékek másodpercenként 200 betűt vagy számjegyet olvasnak le; más gépek /pl. IBM 1418/ a leolvasott szövegeket adatfeldolgozásra megfelelő formában viszik be tároló és válogató gépekbe /pl. IBM 1401/. A számítógépek a kiválasztott információkat másodpercenként 60 000 jel sebességgel írják le stb.

A különböző kutatások és eredmények csak akkor lesznek igazán alkalmazhatók, ha azok nemzetközi szinten is koordinálva lesznek. /B.S./

651.838.4

Visszakereső rendszer irodalmi tájékoztatások kimutatására. - /Retrieval systems for tabulating literature references/ - RIEGER, L. - Lloydia, 25.k. 4.sz. 1962.dec. 244-247.p.

A philadelphiai Smith Kline and French Laboratories központi műszaki tájékoztatási osztályán közel száz munkatárs dolgozik. Hetenként átlag 75 referátumot tartalmazó bulletint adnak ki, ezt negyedévenként kumulatív indexekkel egészítik ki, és külön kiadványban ismertetik a hazai és külföldi szabadalmakat. Irodalomkutatás céljára készített karton katalógusuk rövid idő alatt olyan méretűvé vált, hogy az már gátolta a gyors keresést.

Ezért a visszakeresést az alábbiak szerint gépesítették:

1. 80 hasábos IBM kártyák megfelelő lyukasztásával tárolják a szükséges információkat két nagy csoportban: kémiai és biológiai vonatkozásokban. A lyukasztásra kerülő meghatározó fogalmakat /deszkriptorok/ szakemberek jelölik ki a szabvány jelkulcs lapokra. A lyukasztást segédérők végzik.

2. IBM gépek segítségével - az információ kérésnek megfelelő jelkulcs alapján - válogatják a kártyákat. A régebben használt IBM 101 gép percenként 450 kártyát válogatott, az IBM 108 gép már 1000 kártya/perc sebességgel dolgozik.

Jelenleg IBM elektronikus számítógép mágneses szalagjára alkalmazható jelkulcs rendszer megalkotásán dolgoznak. A mágneses szalag kapacitása 24 000 lyukkártyának felel meg, azaz 2 millió jel. Egyidejűleg 20 kutatást végez el, ugyanannyi idő alatt, ami alatt az IBM 108 válogató egyet. /B.S./

651.838.4:061.3/430-2.6/

Az információ feldolgozás együttes munkájáról - az IFIP 1962 évi kongresszusa. - /Aus der Gemeinschaftsarbeit Informationsverarbeitung - IFIP Congress 62./ - ROSCHMANN, K. - Werkstattstechnik, 53.k. 2.sz. 1963.febr. 82-88.p.

1962 augusztus 27. és szeptember 1. között tartotta kongresszusát az Információ Feldolgozás Nemzetközi Szövetsége /IFIP/, amelyen 2600 küldött - 41 országból 119 előadást hallgatott és vitatott meg.

A lényegében 10 év alatt kifejlődött számolóautomaták száma ma már a 12-ezret is meghaladja. Ez a tájékoztatás forradalmát idézte elő. 20-30 év múlva előreláthatóan a Telstar-hoz hasonló mesterséges bolygókkal nemzetközi információs hálózat alakul ki.

A kongresszus egyes előadásai az alábbi témákkal foglalkoztak: 1. az adatfeldolgozás a kereskedelemben; 2. matematikai kérdések a gépi adatfeldolgozásban; 3. a számítógépek speciális alkalmazási területei; 4. programozási kérdések; 5. adattárolás; 6. a termelés tervezése.

A harmadik kérdéscsoporton belül több előadás foglalkozott a dokumentációt közelebbről érintő információ visszakeresés gépi rendszerével. A Western Reserve University-ben GE-225 típusú számítógépet használnak 100 000 kohászati referátum tárolására és visszakeresésére; a gyógyszeriparban Remington Rand Univac gépeket alkalmaznak eredményesen; és több helyen különféle automata berendezésekkel vé-

geznek nyelvészeti elemzéseket és gépi fordításokat. Külön szakcsoport foglalkozott az automata jelrögzítés és olvasás kérdésével.

A kongresszus anyaga 1963-ban jelenik meg "Proceedings of the IFIP Congress 1962" címen az amsterdami North Holland Publ.Co. kiadásában. /B.S./

651.838.4:778.14"

A Walnut rendszer: egy nagykapacitású dokumentum tároló és visszakereső rendszer. - /The Walnut system: a large capacity document storage and retrieval system/ - BRADSHAW, P.D. - American Documentation, 13.k. 2.sz. 1962.jul. 270-275.p.

Az IBM által kidolgozott új információs rendszer /amelynek kereskedelmi gyártását egyelőre nem tervezik/ 5 másodperc alatt végzi el a visszakeresést több millió lörés kicsinyítésben tárolt dokumentum /oldal/ között.

A Walnut rendszernél a dokumentumokat kétszer kicsinyítik le. Először mikrofilmre, majd további átalakítással 99 kockából álló filmesikokra. 50 filmesik kerül egy műanyag tartóba, és 200 ilyen tartóból /990 000 képből/ áll egy tár. A teljes rendszer 100 ilyen tárral tud dolgozni. A második kicsinyítéssel egyidejűleg készülnek el a megfelelő lyukkártyák is.

A dokumentumok visszakeresése és indexek készítése az IBM Ramac elektronikus számítógép elveinek felhasználásával megy végbe. /B.S./

651.838.4:778.14

A Hajózási Hivatal Rapid Selector rendszere. - /The Bureau of Ships Rapid Selector System/ - McMURRAY, J.P. - American Documentation, 13.k. 1.sz. 1962.jan. 66-68.p.

Az amerikai Hajózási Hivatalban működő Rapid Selector mikrofilmen tárolt dokumentumok keresését, válogatását és másolását szolgálja. Az egyes dokumentumokat tartalmazó 35 mm-es filmkockák elé kerül az azonosítási adatokat tartalmazó speciális jelkulcs.

A gép másodpercenként 100 dokumentum-képet válogat, és a kiválasztott dokumentumokról - a film sebességének csökkentése nélkül - azonnali másolatokat készít.

Egy dokumentum indexelésének ideje 20 perc, egy teljes visszakeresés 12 perc. Havonta 150 irodalomkutatót végeznek. /B.S./

651.926

Idegen nyelvek és műszaki fordítások. - /Lingue estere e traduzioni tecniche/ - CATTANEO, A. - ATA Giornale ed atti della Associazione Tecnica dell'Automobile, 16.k. 1.sz. 1963.jan. 23-30.p.

Az UNESCO különböző vizsgálatai alapján megállapítható, hogy mind a műszakiak nyelvtudását, mind a tudományos-műszaki irodalom nyelv szerinti megoszlását tekintve, az angol nyelv a legelterjedtebb. Amennyiben a műszakiak mindenütt elsősorban ennek a nyelvnek a tanulására helyeznék a hangsúlyt, úgy a matematika és a rajz mellett ez lehetne a szakemberek kölcsönös megértéséhez vezető harmadik kulcs.

Korunkban minden szakembernek olvasnia és beszélnie kellene egy idegen nyelven. A tolmácsoknak és fordítóknak emellett még külön, egyéb képességekkel és tulajdonságokkal is kell rendelkezniük.

A műszakiak megértésének komplex feladatát segítik a fordítás gépesítésének eredményei; a különböző nemzeti, regionális és nemzetközi jellegű fordításnyilvántartási központok; a kiadók kétnyelvű /hazai és angol/ cikkei és kivonatai stb. A fordítók tevékenysége ezzel párhuzamosan a nem széleskörű /esetleg csak egyedi/ érdeklődést szolgáló szűk szakterületi fordításokra irányul.

Az egyes vállalatokban minden eszközzel meg kell könnyíteni a műszakiak nyelvtanulását.

/B.S./

651.926.011.54

Egy gépi fordítási kísérlet. - /An experiment in mechanical translation/ - BOOTH, K.H.V. - Information Storage and Retrieval, l.k. 1.sz. 1963.jan.-márc. 19-28.p.

Gépi fordítási kísérlet leírása, melynél francia szöveget tettek át angolra. Az igénybevett gép a londoni Birkbeck College MAC típusu elektronikus digitális számítógépe. Tárolókapacitása 1024 gépi szó, mindegyike 32 bit. Ebből azonban csak 960 vehető igénybe a program és a szótár felvételére. Az input és az output teleprinterrel történt. A maximális szóterjedelem 12 betű, mondatterjedelem 16 szó. A szöveg terjedelme tetszőszerinti lehet. Csak két írásjel szerepel: pont és vessző. A szöveg végét "end"-el jelzi a gép. A fordítandó szöveget betűnként tették át számkódokra. A program 570 gépi szót vett igénybe, a szótár pedig 390-et. A gépi munka ideje szavanként átlag 2 percre terjedt. - A közlemény ismerteti a szótár szerkesztését és szóanyagát, a programot és az eljárás folyamatdiagramját. Közöl néhány fordítás-mintát is. A kísérlet célja az volt, hogy tudományos szövegek lefordításának lehetőségét, a kapott fordítás használhatóságát tanulmányozzák. Kétségtelen, hogy a fordításokból hiányzott a stiláris elegancia, de viszont kétértelműség sem volt bennük.

/O.G./

651.926.07:061.3

A Fordítók Nemzetközi Szövetségének dubrovniki kongresszusa. - /Congres de la FIT a Dubrovnik en 1963/ - Babel, 8.k. 3.sz. 1962. 164-165.p.

A Fordítók Nemzetközi Szövetsége /FIT/ 1963. augusztus 31. - szeptember 7. között tartja 4. kongresszusát Dubrovnikban /Jugoszlávia/. A kongresszus keretében ünneplik meg a ma már 25 tagállamot magában foglaló nemzetközi fordítói szervezet megalapításának tizedik évfordulóját. A dubrovnikai kongresszus célja, hogy bemutassa mindazt, amit a FIT a fordításügy területén mostanáig megvalósított, továbbá ismertesse a Szövetség jövőre vonatkozó célkitűzéseit. Kelendő megvilágításba kívánja helyezni a fordítók és a fordításügy problémáit, az eddiginél hatékonyabb kapcsolatot akar a fordítók, az írók és a kiadók között kialakítani, rá akar világítani a fordítók szerepére a különféle kulturális megnyilvánulásokban. A kongresszus folyamán kidolgozzák a fordítók jogait és kötelességeit meghatározó szabályzatot, továbbá megállapítják a FIT díját, amellyel az év legjobb fordítását kívánják jutalmazni. A hivatalos megnyitó után kezdődő tanácskozást Ivo ANDRIES Nobel-díjas jugoszláv író előadása vezeti be, ezt követően pedig Pierre-Francois CAILLÉ, a FIT megalapítója beszél a FIT jelentőségéről. A kongresszus színhelye a Képzőművészeti Galéria palotája lesz, amelynek nagyterme 400, kisterme pedig 250 személy befogadására alkalmas. A Galériában a kongresszus tartama alatt jugoszláv festők alkotásait, valamint a jugoszláv népművészet termékeit mutatják be. A tudományos könyvtárban ugyanekkor könyvkiállítást rendeznek, amelyen jugoszláv irodalmi művek fordításait mutatják be a 14. századtól napjainkig. /G.I./

651.928:651.838.4:686.846

Megjegyzések az "Uj négyyszögű jelkulcs a kétsoros horony-lyuk-kártyákhoz" című cikkhez. - /Bemerkungen zum Artikel "Neuer Rechteckschlüssel für zweizeilige Korblochkarten"/ - SEIDL, H. - Dokumentation, 10.k. 2.sz. 1963.márc. 50.p.

Ugyanennek a folyóiratnak egy korábbi számában jelent meg F. CLAUS szerzőnek fenti című közleménye, mely egy új jelmezőhálózatos jelkulcsrendszert ismertetett a kétsoros peremlyukasztásos kártyákhoz. E jelkulcs a közismert háromszöghálózatos kód helyett alkalmazható. Mint szelektálásra használható rendszer, ugyanakkora teljesítményű. Rendezésre is igénybevehető, de csak csökkentett kódkapacitással. A jelen közlemény a négyyszöghálózatu kódnak egy változatát ismerteti. Kimutatja, hogy a négyyszöghálózat úgy módosítható, hogy teljesen egyenértékűvé válik a háromszöghálózattal. Kódkapacitása ugyanakkora. Egyaránt alkalmazható szelektálás, valamint rendezés céljára, mégpedig maradéktalan teljesítménnyel. Az eszközölt változtatás megszünteti tehát az előző közleményben ismertetett négyyszögű jelkulcsnak, mint szelektáló és mint rendező kódnak kettős - egymástól eltérő - jellegét. Az új hálózat a négyyszögű rekeszeknek annyi sorát és oszlopát tartalmazza, ahány lyukpárból áll a jelmező, amely fölé szerkesztik. /O.G./

65.012.4:659.2

A vezetők tájékoztatásának bővítése. - /Erweiterte Information der Führungskräfte/ - MOLITOR, K. - Chemische Industrie, IV.k. 2.sz. 1963.febr. 47-48.p.

A dolgozók minden rétegénél szükséges a pontos és időben érkező tájékoztatás. Mégis külön figyelmet kell fordítani a vezető munkások információigényére. A vezetők megfelelő tájékoztatásával megteremtjük a dolgozók jobb tájékoztatását is.

A Német Vegyipari Munkaadók Szövetsége a vegyi üzemek vezetői részére számos találkozót és tanfolyamot rendezett. Ezeken a vegyipari szakemberek szakmai, gazdasági, szociálpolitikai, munkajogi és a vezetés kérdéseiről hallottak előadást. A továbbképzést kiegészíti a "Vezetők Lapja" /Blätter für Vorgesetzte/, mely a VII. évfolyammal jelenik meg 10 000 példányban. Tapasztalat szerint a jelenleginél szélesebb üzemi és üzemenkivüli tájékoztatás szükséges. Az időszzerű információk anyag bősége okozza a helyes tájékozódás problémáját. A jelentések, hírek, cikkek tömegéből kell kiválasztani a legfontosabbat. Ezért új sorozatot indítottak: "Tájékoztató levelek a vegyipari vezetők részére" címmel. /Informationsbriefe für Führungskräfte in der chemischen Industrie/. Az Informationsbriefe szerkesztésénél arra törekedtek, hogy a szemléletességet és olvashatóságot az információk szakmai megbízhatóságával kapcsolják össze. Évi 12 példány fog megjelenni, 4-8 oldalon. A tartalmat egy dokumentációs rész egészíti ki, amelyben időszzerű szakmai anyag található. Ez utóbbihoz mutató is van.

/Sz.T./

655.53:061.2

Tudományos társaságok mint kiadók. - /Learned societies as publishers/ - REUCK, A.V.S. - Nature, 197.k. 4866.sz. 1963.febr. 426-427.p.

1962 decemberében a Scientific Publications Council ülést tartott, amelyen megvitatta a tudományos társaságok folyóiratkiadási tevékenységét.

A tudományos társaságok folyóiratkiadói tevékenysége igen fontos, ezért szükséges szigorú kiadási politika kialakítása. A cikkíró nem tartja helyesnek azt a megoldást, hogy tudományos folyóiratokat kereskedelmi társaságok adjanak ki.

Milyen lehetőségek vannak a tudományos társaságok ilyen irányú tevékenységére:

1. A társaság tulajdona a lap, maga adja ki, ez teljes irányítást és pénzügyi fedezetet jelent. Ez tűnik a legmegfelelőbb sémának.

2. A lap a társaság tulajdona, de a publikálást kiadóra bizza. E megoldást kisebb társaságok részesítik előnyben, ahol nincs állandó kiadói személyzet. A nyomtatás és terjesztés a kiadó feladata. A Cambridge University Press számos ilyen kis társaság részére dolgozik ilyen módon.

3. A lap a kiadó tulajdona, de a társaság jelöli ki a szerkesztőt. A társaság pénzügyi fedezetet nem vállal.

Az ülésen elhangzott hozzászólások, javaslatok azzal a kérdéssel foglalkoztak, hogy mennyiben lehet segíteni a tudományos társaságokat kezdeményező erejük visszanyerésében.

/G.M./

658.57:338.933

A tudományos kutatás jövedelmezősége. - /La rentabilité de la recherche scientifique/ - GIBERT, A. - Informations - UFOD, 10.sz.1962. 16-26.p.

A tudományos kutatás jövedelmezőségét igen nehéz konkrétan meghatározni. A tudományos kutatás tipustana is több oldalról közelíti meg a kérdést. A bizonytalansági tényezők is igen nagyok.

A rentabilitás vállalati szinten a legkonkrétabb mutatók összehasonlításán keresztül mérhető le. A legvégső következtetés - bár több tényezővel finomíthatjuk - az, ha a fejlesztésre és a kutatásra fordított költségeket osztjuk a kereskedelmi forgalomból származó bevétellel.

A kérdéssel számos tanulmány foglalkozik, melyek különböző oldalról közelítik meg a kérdést mind az alap- mind az alkalmazott kutatások oldaláról.

A kérdés közgazdasági jelentősége vitathatatlan, viszont a rentabilitás konkrét mértékére nem lehet egy általános képletet felállítani, mert a jövedelmezőség tényezői igen változatosak. /B.M./

658.57:02

Könyvtártudományi kutatások. - /Library science research/ - SCHICK, F.L. - Journal of Education for Librarianship, 3.k. 2.sz. 1962. 83-92.p.

A cikk a bevezetésben a könyvtártudományi munka néhány általános /a kutatómunka egyes fázisaira vonatkozó/ kérdéseivel foglalkozik. Megállapítja, hogy számos adatgyűjtést nem követ feldolgozás; de az elkészült feldolgozások közül is igen soknak megjelenésekor már csak történeti jelentősége van. Az elmúlt évtizedben egyre inkább előtérbe került a munkaközösségi munka. Itt egyik legfontosabb szempont a pénzügyi támogatás, amely nagyobb lehetőséget biztosít.

A cikk példaként felsorol magánalapítványokat és állami intézményeket /Carnegie Corporation Foundation, Ford Foundation. Council on Library Resources Inc, Office of Education, Cooperative Research Branch/, az általuk könyvtártudományi témákra fordított összegeket, s közli a reprezentatívabb témák jegyzékét is.

A továbbiakban táblázatok mutatják be az elvégzett statisztikai felméréseket: a kutatást támogató állami oktatási intézmények és a könyvtárak szempontjából, valamint a Library Research in Progress által közölt nem statisztikai felméréseket. Táblázatok szemléltetik a kutatások témakör szerinti megoszlását, valamint az akadémiai és nem akadémiai tanulmányok könyvtárak, könyvtárosképző iskolák szerinti megoszlását. /G.M./

658.57:37:02

Egy bűvös szó: kutatás. - /One magic word: research/ - DENISON, B. - Journal of Education for Librarianship, 3.k. 2.sz. 1962. 93-105.p.

A szerző feladata a könyvtárosképző iskolákban folyó kutatómunka tanulmányozása volt. E feladat első mozzanataként azoknak az iskoláknak meghatározása, amelyek diplomát adnak, majd ezen iskolák évkönyveinek áttekintése szerepelt. Az évkönyvek áttekintésénél a szempontok a következők voltak:

1. Van-e előzetes ismertetés könyvtári kutatásról vagy könyvtár tudományi tanfolyamról?
2. Megkiván-e az iskola bármilyen tanfolyamot, amely kutató vagy oktató módszereket foglal magában?
3. Említ-e az évkönyv valamely szabadon választható tanfolyamot, amely kutató munkát követel?

329 iskola anyagára támaszkodik a szerző, ebből 250 iskolában kevés adatot találtak. Feltételezhetően itt a tanulók gyors kiképzése a cél, minimálisabb követelményekkel. A többi, 79 intézmény adatait a cikk elemzi.

Táblázatok illusztrálják a kutatási területet témák illetve iskolák szerint, valamint a Library Literature ill. a Library Quarterly hasábjain való közléseket.

Befejezésként a könyvtárosképző oktatást értékeli. /G.M./

658.826:659.23

Információs kártya-előkatalógus. - /Karte informacyjna - prekursor katalogu/ - MORCINEK, F. - Aktualne problemy informacji i dokumentacji, 1.sz. 1963. jan.-febr. 28-29.p.

A Lengyel Elektromos Gépkiérleteti Intézet Információs Központja által használt ún. "Információs kártyák" segítségével történő tájékoztatás módjainak ismertetése.

Ezt a tájékoztatási formát a katalógusok megjelentése előtti ill. közötti időszakban /szünetekben/ alkalmazzák az új gyártmány-típusok és prototípusok előzetes ismertetése céljából.

A cikk részletes leírását adja a fenti intézetben bevezetett A/4 és A/5-ös szabványú információs kártyának.

A folyóirat szerkesztősége az intézet kezdeményezését értékesnek és követendőnek tartja. /B.I./

659.1/.2

Reklám a kereskedelmi és műszaki könyvtárban. - /Publicity methods in a commercial and technical library/ - BROMLEY, D.W. - The Library World, LXIV.k. 754.sz. 1963.ápr.

A cikk hangsúlyozza a reklám fontosságát a könyvtár népszerűsítésében. Helytelen álláspont az, ha a könyvtártól, amely esetleg több millió költséggel épült, megtagadják az anyagi támogatást,

hogy működéséről és szolgáltatásairól tájékoztassa a közönséget. A nottinghami könyvtár kereskedelmi és műszaki részlege a könyvtár széleskörű népszerűsítése érdekében: 1. rölapokat, bulletineket, egyéb nyomtatványokat terjeszt, amelyek témakörökre bontva mutatják be a könyvtár anyagát, új szerzeményeit, indexelik és ismertetik a szakfolyóiratok cikkeit; 2. közvetett és közvetlen kapcsolatot létesít az ipari és kereskedelmi vállalatokkal.- A könyvtár munkatársa felkeresi a vállalatokat, amelyekre az előbbi propaganda hatástalan volt, és szóbeli közlés formájában ismerteti a könyvtár állományát, információs szolgálatát. Ipari és kereskedelmi konferenciák előtt a témához kapcsolódó és a könyvtárban beszerezhető irodalomra és a tájékoztatásra hívja fel a figyelmet. Előzetes propagandát fejt ki a konferencia résztvevői között; 3 igénybeveszi a helyi lapok, szakfolyóiratok és a rádió hírközlő szolgálatát.

A propaganda hatástalanságának vizsgálatakor, nem egyszer kiderült, hogy egyes vállalatok "lelkiismereti" okokból nem vették igénybe a könyvtár szolgálatát: túl alacsonynak találták a tagdíjat. A könyvtár a jövőben, a vállalatok gyakorlati szemléletéhez igazodva - és mivel maga az adatbeszerzés is költségeket ró a könyvtárra - külön tagdíjat számít fel az információs szolgálat igénybevevőinek.

Az olvasó első látogatásának sikere is lényeges propaganda tényező.

Végkövetkeztetésként levonható az a követelmény, hogy a reklám által ígért szolgáltatások mindig teljesíthetők legyenek, és a növekvő igényekből és érdeklődésből adódó munkatöbblet ne csökkentse a könyvtári és tájékoztató szolgálat minőségét. /B.E./

659.24/.25/47/

A tudományos információ terjesztésének módszerei és a tudományos tájékoztató munka a Szovjetunióban.- /Methods of disseminating scientific information and science information activities in the USSR/ - TAREEV, B. - American Documentation, 13.k. 2.sz. 1962.jul. 338-343.p.

A világon megjelenő természettudományos és műszaki lapok száma 40 000-re becsülhető. Számuk évente kb. 1500-zal nő. Ez évi 3,5 millió cikket jelent. Az évente megjelenő tudományos és műszaki művek száma /beleértve 10 millió szabadalmat is/ meghaladja a 100 milliót. A műszaki irodalom egymaga évente 60 millió oldalon jelenik meg; ha egy könyvtár ezt gyűjtené, napi 10 méter polcot tölthetne meg.

Az új művek megjelenését, az irodalommal való munkát megkönnyíteni:

- a cikkek terjedelmének csökkentése;
- összefoglalók egyidejű publikálása;
- ETO szakjelzetek alkalmazása a kiadásnál;
- egyszerű nyelvezet és egységes terminológia használata;
- a folyóiratok specializálása; stb.

A VINITI munkája 95 országból 65 nyelven beérkező 12 000 folyóiratra terjed ki. Referáló folyóiratai 1960-ban 700 000 tudományos i-génnyel készült referátumot közöltek. Az intézet egyéb kiadványai és tervei mellett az egyik legfontosabbnak az információs munka automa-tizálásával és gépesítésével foglalkozó osztályát /OMAIR/ tartja, a-mely a referálólapok indexeinek gépi előállításával, a számítógépek-vel végzett visszakereséssel, a televíziónak a tájékoztató munkában való alkalmazásával és egyéb gépesítési kérdésekkel foglalkozik.

/B.S./

659.24/.25/47/

A gazdasági tájékoztatás tudományos tervezése és racionális rendszere. - /Nauosne planirovanie i racional'naja szisztema ékonomi-cseszköj informacii/ - KOVALEV, N. - Voproszú Ékonomiki, 12.sz. 1962. dec. 94-110.p.

Az SzKP programja az elkövetkezendő két tízéves tervidőszak a-latt megvalósítandónak tartja a kommunizmus anyagi-technikai bázisá-nak megteremtését. A kibernetika, a matematika és a számítástechnika alkalmazása különösen a gazdasági vezetés számára fontos, mivel nagy-mértékben elősegíti a tudományos tervezés munkáját. Időszerű közgaz-dasági problémák - pl. az árképzés, a beruházások hatékonysága stb. - megoldásának nehézségei főleg a megbízható és sokoldalú gazdasági in-formációk hiányával magyarázhatók. Nagyon fontos közgazdasági-kiber-netikai feladat az optimális információ-mennyiség meghatározása a gazdasági irányítás hatékonyabbá tételére.

Mind az elsődleges, mind a másodlagos információk kidolgozásá-nál a legszigorubb tudományos alapossággal kell eljárni, és az eddi-ginél jobban kell törekedni azok alaposabb felhasználására a terve-zésben és a gazdasági irányító munkában.

A növekvő feladatokkal ezen a téren is csak a tudomány és tech-nika legújabb eredményeinek felhasználása alapján lehet megbirkózni. Követelő szükségként merül fel a gazdasági információ-rendszer auto-matizálásának kérdése.

/B.M./

659.24

Dolgozzunk új módon. - /Rabotaem - po novomu./ - MAKAROV, Sz. - Bibliotekar', 1963. máj. 4-6.p.

Az SzKP 1962. novemberi plénuma, mely a modern technika széles-körü meghonosítására mozgósította a szovjet társadalmat, nagy köve-telményeket támaszt a könyvtárosokkal szemben is.

A plénum határozatainak teljesítése érdekében a Kazah Szovjet-köztársaság Köztársasági Nyilvános Műszaki-tudományos Könyvtárának /RPNTB/ tudományos tanácsa több fontos intézkedést fogantatosított. A tájékoztató szolgálatot nemcsak bibliográfusokkal, hanem mérnökökkel is megerősítették. Mérnökök kerültek ezenkívül a könyvfeldolgozó /szerzeményező/ osztályra is. A könyvtár illetékes munkatársai szemé-

lyükben felelősek az egyes szakirodalmi ágak komplettírozásának minőségéért és propagandájáért.

A termelési feladatok helyes ismerete érdekében a könyvtárban állandó szeminárium működik. Külön tanfolyamot indítottak a könyvtárosok műszaki ismereteinek elmélyítése céljából.

Szoros kapcsolatot tartanak a köztársaság üzemivel is. Különös figyelmet szentelnek a különféle kiállításoknak és az olvasópropagandának, pl. szombatonként nyilvános bemutatót és konzultációt tartanak az új szerzeményekről.

A Köztársasági Nyilvános Műszaki-tudományos Könyvtár összefogja és irányítja a köztársaság műszaki könyvtárainak munkáját is. /B.M./

659.24

Térkép az irodalomhoz. - /A map to the literature/ - KORNBERG, W. - Product Engineering, 34.k. 7.sz. 1963.ápr. 82.p.

A Library of Congress referáló szolgálatát az információs források megismertetésére hozták létre. A probléma igen komoly, főleg a technika és a tudomány területén, ahol az elmúlt évtizedben válsággal fenyegetett. A National Science Foundation alapítványával a Library of Congress megindította a Tudomány és Technika Nemzeti Tájékoztató Központját /NRCST/. Az új központ célja: az információt kereső elvezetése ahhoz a szolgálathoz, amely felvilágosítást adhat, mintegy a bibliográfiák bibliográfiája. A technika területén kb. 100 000 ilyen forrás lehetséges: műszaki könyvtárak, publikálatlan tudományos és műszaki jelentések, referáló szolgálat, folyóiratok. A központ katalógusában egyelőre csak néhány ezer szolgálat ismertetése található, de várható, hogy ez az év végére kiegészül. A gépi feldolgozásra törekednek.

A központ a feltett kérdésre közvetlen választ sohasem ad, csak megnevezi a felvilágosítást adó szolgálatot. A felmerülő kérdések az eddigi tapasztalatok szerint igen változatosak: általános és speciális probléma egyaránt szerepel.

A szolgálat bárki számára elérhető, igénybe vehető. Telefonérdeklődésre egy napon, írásbeli érdeklődésre három napon belül válaszolnak.

A központ kísérlet az egyre növekvő információs anyag problémájának megoldására. A cikk említést tesz arról, hogy vannak más elképzelések is a felépítésre vonatkozóan: szövetségi ügynökségek összefogása felsőbb szinten. Az elnök tudományos tanácsadója ezzel nem ért egyet.

Befejezőként hivatkozik a VINITI-re, röviden összefoglalva annak feladatát. /G.M./

659.24

Egy üzemi információs osztály feladatai és szervezete. - /Aufgaben

und Organisation einer Betrieblichen Informationsstelle/ - KOREIMANN, D.-
Betriebswirtschaftliche Forschung und Praxis, 15.k. 3.sz. 1963.márc.
160-171.p.

Az üzemi információs osztály feladata: egyrészt mindazoknak az adatoknak a begyűjtése, amelyek alapján döntéseket hoznak, terveket állítanak fel, továbbá a fejlesztési és kutatási osztályok ellátása a szükséges információkkal; másrészt mindazoknak a zavaró tényezőknek az osztályozása, amelyek az üzemi információkat befolyásolják. Ha az információs osztálynak intézkedési joga is van, akkor harmadik feladata a zavaró tényezők kiküszöbölése vagy legalább is csökkentése. Az információs osztály üzemen belüli üzemennek is felfogható.

Beérkező anyaga információkból áll, amelyet feldolgoznak, tárolnak és továbbítanak. Kiszállított anyaga ugyancsak információkból, méghozzá meghatározott rendeltetésükből áll. Ennek értelmében "információ-gazdálkodás"-ról beszélhetünk.

Alapjában véve a jövőre vonatkozó döntéseket megelőző bizonytalanság csökkentése végett be kellene vonni az elérhető valamennyi információ-forrást. Ez az elv feltételezi, hogy minél több az információ, annál jobban csökken a bizonytalanság. Tulsok információ azonban megnehezíti a döntést. Ezért 1. az információk beszerzésének gazdaságosnak kell lennie; 2. általában nem áll rendelkezésre elegendő idő valamennyi információ beszerzésére; 3. az információs osztálynak a hozzá folyamatosan beérkező információkat úgy kell gyűjtenie, feldolgoznia, tömöríteni és tárolnia, hogy a rövidített, csak a lényegest tartalmazó adatok bármikor a döntésre hivatott rendelkezésre álljanak. /K.I./

659.24

Üzemi és üzemen kívüli tájékoztatás.- /Betriebliche und überbetriebliche Information/ - JACOBI, F. - Chemische Industrie, XV.k. 2.sz. 1963.febr. 46-47.p.

A vállalatok és a dolgozók érdeke egybeesik, amikor a dolgozók képzéséről, tájékoztatásáról van szó. Az üzemek vezetőségének nemcsak arra kell törekedni, hogy a munkát hátráltató tényezőket elhárítsák, hanem tudatosítani kell a dolgozóknak feladataik célját és értelmét. Ez a tájékoztató-oktató munka többféle lehet:

- szóbeli, mint pl. előadások, viták tartása, osztályértekezletek, a vállalatok negyedévi nyilvános beszámolója, ahol a vállalat helyzetét az egész ország gazdaságpolitikai helyzetével is össze kell mérni stb.
- írásbeli, mint pl. a hirdetőtáblák közleményei, a vállalatvezetőség levelei az összes dolgozókhöz vagy azok egyes csoportjaihoz. A dolgozókhöz írott leveleknek az az előnye, hogy bizonyos kérdésekben azonnali állásfoglalást adnak. A szabályos időközben megjelenő üzemi tájékoztatás eszköze az üzemi újság. Ezekben lehet megtárgyalni a személyi és szakmai kérdések mellett az üzem politikai, szociális kérdéseit is.

Sok üzemben hiányoznak az üzemi tájékoztatás tárgyi és személyi feltételei. Ezek részére az üzemen kívüli tájékoztató szervek adnak jó segítséget, akár a vállalkozó szervezi azt a dolgozók részére, akár a dolgozók közvetlenül igénylik. Az üzemi tájékoztatásban jól felhasználhatók a Deutsche Chemische Industrie munkaközösségének és a Német Ipari Intézet kiadványai. /Sz.T./

659.24:02

Kazahsztán műszaki könyvtárai a novemberi plénum határozatainak megvalósításért. - /Tehnicesszkie biblioteki Kazahsztana v bor'be sa oszucsessztyvlenie resenij nojabr'szkogo plenuma CK KPSZSZ/ - SZVIRI-DOV, G.V. - Tehnicesszkie Biblioteki SzSzsZR, 3.sz. 1963. 10-12.p.

Az SzKP Központi Bizottságának 1962. novemberi teljes ülése a szovjet nép elé a népgazdaság fejlesztési ütemének meggyorsítását, a tudományos és műszaki fejlődés gyors emelését tűzte ki. E célok végrehajtása során komoly feladatok hárulnak az ország műszaki könyvtáira is.

A jó tájékoztatás alapfeltétele, hogy a műszaki könyvtárak dolgozói rendelkezzenek a megfelelő műszaki és közgazdasági ismeretekkel. E téren Kazahsztánban komoly erőfeszítéseket tesznek. Értekezleteket, szemináriumokat és tanfolyamokat szerveznek az egyes iparágak műszaki könyvtárosaival részére. A könyvtárak dolgozói a megfelelő szakmai ismeretek birtokában aktívabb propagandát tudnak kifejteni a műszaki szakemberek és munkások körében. Jó módszer a szakmai kiadványok megvitatása és az újdonságok állandó közszemlére tétele is.

Több mint 500 résztvevővel "Ipari esztétika és termelési kultúra" címmel a köztársasági műszaki-tudományos könyvtár konferenciát szervezett Alma-Atában. A könyvtár tudományos-módszertani osztálya a hálózat számára kidolgozta a téma módszertani segédletét.

A termelési megbeszéléseken a műszaki könyvtárnak fel kell mérnie az igényeket, és az állománygyarapításnál az ott szerzett tapasztalatokat figyelembe kell vennie. /B.M./

659.24:69

Könyvet - az építőknék! - /Kniga - sztroiteljam! - FILONCEVA, V.-Bibliotekar', 1963.márc. 6-7.p.

Hatalmas építkezések folynak szerte a Szovjetunióban. Így van ez Vladivosztkban is. A könyvtár olvasóinak kartonjain egyre bővülnek a "kőműves", "szerelő", "festő" stb. foglalkozási rovatok. A kölcsönzési osztály dolgozói sok időt szentelnek arra, hogy megismerjék a munkásokat a modern technikával, az új technikai eljárásokkal.

Konkrét példákat lehet felhozni arra, hogy szakmunkások élenjárók közé emelkedtek a műszaki irodalom alapos tanulmányozása alapján.

A primore-i kerületi könyvtár rendszeresen kartotékokat vezet az olvasó-profilról /az olvasók megoszlása foglalkozási ágak szerint, milyen területről kérnek információt, az olvasottság foglalkozási áganként stb./

A könyvtárban olyan plakátot helyeztek el, amelyen az egyes tasakok az új szerzeményeket tartalmazzák foglalkozási áganként. Ezekből az olvasók kiválaszthatják az őket érdeklő kiadványokat.

Nagy jelentőséget tulajdonítanak a könyvtár dolgozói a közgazdasági irodalom propagálásának is, hogy a munkások megismerkedhessenek a vezetés és a gazdasági irányítás lényegével is. /B.M./

659.25

Tudományos tájékoztatás. - /Science Information/ - LEAKE, C.D. - Science, 139.k. 3539.sz. 1963.márc. 1088.p.

A cikk egy - a kutatók számára - igen fontos tanulmányra hívja fel a figyelmet. A tanulmány címe: Science, Government and Communication. A cikk kiemel néhány igen érdekes megállapítást a tanulmányból.

Mindazok, akik kutatással foglalkoznak: személyek /kutató mérnökök, akadémikusok/ és társaságok olyan mértékben és azon a szinten felelősek a tudományos információ átadásáért, mint amennyire felelősek a kutatómunkáért magáért. A tudományos és műszaki társaságoknak nagyobb részt kell vállalni a tudományos és műszaki tájékoztatás megszervezésében.

A tanulmány javaslatokat tesz a könyvtári tudományos kutatók képzésére /akik résztvesznek a tudományos információk kiválogatásában, referálásában, értékelésében/, tudományos adattárak létrehozására, a hagyományos tájékoztató lapok kritikai átnézésére, a tájékoztatás akadémiai irányítására. A tájékoztatás jobb megszervezésére vonatkozóan: a referálók ill. munkájuk fokozottabb megbecsülése, a hagyományos módszerek /információs és könyvtári munkafolyamatok/ felülvizsgálata, speciális információs központok létrehozása fontos.

Mind a kutatóknak, mind a tudományos intézeteknek fontos a tudományos tájékoztatás problémáinak megoldása. /G.M./

681.142-523.8:655.42

Évi hétmillió könyv könyvelése. - /Accounting for seven million books a year/ - Data Processing, 4.k. 3.sz. 1962.jul.-szept. 170-180.p.

National Elliot 803 számítógép alkalmazása könyvkereskedelmi célokra: számlázáshoz, könyveléshez és statisztikák készítéséhez. /B.S./

681.621.6

Multilith direkt foto eljárás offsetfólia előállítására. -
/Multilith-Foto-Direkt-Vervahren für Offsetfolien/ - Reprographie,
3.k. 3.sz. 1963.márc. 63.p.

Az USA-ban dolgozták ki az offsetfólia direkt, minden negatív nélküli előállítási módját. Ez az eljárás ott nagyon elterjedt. Németországban az Addressograph-Multigraph GMBH, Frankfurt gyártja a Multilith papírfóliát.

Ezzel az eljárással 60 mp alatt nyomásra kész fóliát lehet készíteni, mely több ezer nyomást kibír. Főleg vonalas eredetű, tehát nyomtatványok vagy rajzok nyomására alkalmas. A papírfóliát egy reprodukáló kamera segítségével 10 mp-ig kell megvilágítani, 20 mp-ig előhívni egy előhívógépben és végül 20 mp-ig egy stop fürdőben kell kezelni.

A papírfólia előhívása közönséges szobavilágításnál történik, sötétkamra nem szükséges. A reprodukáló kamera más reprodukációs célokra is felhasználható. A papírfólia készítésekor nagyítások vagy kicsinyítések egyaránt keresztülvihetők. A papírfóliával előállított nyomások teljesen élesek, kifogástalanok. /G.A./

681.621.6

Rena kézi címnyomógép modell Super 200. - /Rena-Adressiermaschine Modell Super 200 Hand/ - Reprographie, 3.k. 3.sz. 1963.márc. 62.p.

A Rena gyár "adesette" készüléke kézi működtetésű címező gép, mely 400 címnyomást végez óránként. Kezelése rendkívül egyszerű, mert bármilyen fajta írógéppel elkészíthető a címnyag. A műanyag tartókeret 5 címet tartalmaz, amit egyszerre tesznek be a gépbe. Az Adesette legjobban akkor használható ki, ha 50 - 1000 db címet kell nyomnia.

A Rena irodagépgyár, München, egy másik nagyobb teljesítményű, félautomatikus, kézi működtetésű címnyomógépet is forgalomba hozott; ez a Rena-Modell Super 200, melyhez ugyanazok a címnyomó sablonok használhatók, mint az előbbi készülékhez. Nyolc írógép sor fér egy sablonba. A sablonok ugyancsak bármilyen normál írógéppel elkészíthetők. A nyomás történhetik A/6, A/5, vagy A/4 méretre, tetszés szerint.

A készülék teljesítménye óránként 900-1000 db címnyomás, ára 590 DM. /G.A./

686.846

Zsebnagyságu kártyalyukasztó. - /Pocket size card punch/ - Data Processing, 4.k. 3.sz. 1962.jul.-szept. 149.p.

A gépi feldolgozás előtt az információk megszerzését és megfelelő lyukasztását gyakran külön-külön két személy végzi. Pedig a gazdaságosság azt kívánja meg, hogy azok egyszerre történjenek. Ezt a célt szolgálja az IBM Port-a-Punch elnevezésű zsebben hordható, könnyű kézilukasztója.

A 80 hasábos gépi lyukkártya beosztásának megfelelő lap alá kell becsusztatni a lyukasztandó kártyát. Ezután egy ceruzaszerű fémruddal benyomva a fedőlap szabályosan kilyukasztja a kártyát. A készülék hátoldalán lévő kiegészítő tokban 50 lyukkártya helyezhető el. /B.S./

686.846

Lyukkártya "tönkremenések" megelőzése. - /Preventing punched-card "wrecks"/ - Data Processing, 5.k. 1.sz. 1963. jan.-febr. 2-4.p.

A hibás vagy sérült lyukkártyák komoly zavarokat okozhatnak a gépi feldolgozásban /akadás, géphiba, téves adatok/. A különböző sérülések /törés, szakadás, piszkosozottság/ feldolgozás előtti észrevétele eddig csak hosszadalmas kézi válogatással volt lehetséges. /500 kártya = kb. 3,5 óra/. A chicagói Cummins cég "Carditioner" elnevezésű gépe automatizálja ezt az eljárást: percenként 250 kártyát válogat át, kiválasztja a hibás és sérült lyukkártyákat. Ilymódon 0,5 százalékra csökkenti azt a veszélyt, hogy a feldolgozásba zavart okozó sérült kártyák kerüljenek.

A gép bizonyos sérüléseket simító vasalással és letisztítással önműködően ki is javít.

A 80-90 hasábos lyukkártyákkal dolgozó Carditioner ára 1500 angol font. /B.S./

686.846

Lyukkártyák a könyvtárban. - /Punched cards in the library/ - Data Processing, 5.k. 1.sz. 1963. jan.-febr. 26-33.p.

Heti tízezer egységes forgalmat végző könyvtárak kétféle módon gépesítették a kölcsönzési eljárásokat:

1. Az egyik módszerrel a 40 hasábos ICT lyukkártya egyik felét /20 hasábot/ használják fel a kölcsönzés nyilvántartására. Külön erre a célra készült lyukasztóval a következőket jelölik: lejárat hónapja és napja; a kölcsönzés hete; a kölcsönzött dokumentum tárgya /0-tól 9-ig/; leltári szám; olvasók száma. Egyidejűleg két kártyát lyukasztanak, és a gép mindkettőre rábélyegzi a keltezés is. Az egyik kártya a könyvben lévő tasakba kerül, hogy az olvasó láthassa a keletbélyegzőt. A másik kártyasorozat naponta a lyukkártya gépeket működtető külső osztályra kerül, ahol azokból különböző statisztikai kimutatások készülnek. Visszavételkor a könyvben lévő kártyákat küldik át a válogató-géphez, ahol az azoknak megfelelő kártyákat a gép kiemeli a kölcsönzött tételek közül. A lejárt kölcsönzésekről a gép leltári szám- és olvasói törzsszám szerinti jegyzékeket készít.

2. A másik fotoeljárással kombinált rendszer, amelynél - kölcsönzés esetén - a kölcsönzési kártya szerepét betöltő lyukkártyát, a könyv leltári számát tartalmazó részét és az olvasó kölcsönzőjegyét egy felvétellel rögzítik. /4 másodperc alatt/. A lyukkártyákat ezután az 1. eljáráshoz hasonló módon használják fel. /B.S./

686.846.004.14:002

Vizuális lyukkártyákkal szerzett dokumentációs tapasztalatok. -
/Erfahrungen mit Sichtlochkarten für die Dokumentation/ - LOOMAN, J. -
VDI Zeitschrift, 105.k. 6.sz. 1963.febr.21. 235-240.-p.

A gépi feldolgozáshoz először 645 tárgyszót választottak ki, amit jegyzékbe foglaltak. Kiegészítésképpen elkészítettek egy másik jegyzéket is, amelybe olyan tárgyszavakat vettek fel, amelyek az előző listában szereplő fogalmak kapcsolásával fejezhetők ki. A dokumentumok feldolgozásánál a legfontosabb bibliográfiai adatok kiírása után a jegyzék megfelelő tárgyszavait kell aláhuzni.

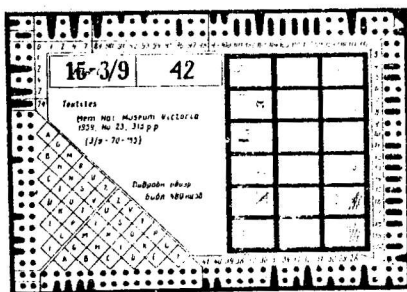
Az adatok ezután külön osztályra kerülnek, ahol elkészítik a megfelelő IBM lyukkártyákat. Egy szerzői és egy tárgyszó /minden tárgyszóról egy/ lyukkártyát, és ezek alapján - géppel - a gyarapodási jegyzéket.

Visszakeresésnél a lyukkártyákat az alkalmazott jelkulcsrendszer visszafordításával gépi uton válogatják, és ugyanígy készítik el az irodalomkutatók jegyzékét is. /B.S./

686.846.778.14

Laboratóriumi információk gyűjtésének fényképezési módszerei. -
/Fotografisches Verfahren zur Sammlung von Laboratoriumsinformationen/ -
LIPKIN, Sz.A. - VORCB'EV, G.G. - Zavodszakaja Laboratorija, 28.k.
10.sz. 1962. 1221-1224.p.

A VINITI kísérleteket folytat mikrohártyák és lyukkártyák kombinált alkalmazásával. A kísérletekhez az NDK-ban gyártott DIN A/5

tipusú /207 x 147 mm méretű/ kétsoros peremlyukasztásos kártyákat használnak, amelyeken összesen 215 lyukhely található. A kártyán a számszerű adatokat és számkódokat 0-1-2-4-7 jelkulcs alapján lyukasztják, a szerző és a dokumentum nevének betűit pedig piramis-rendszerű abécé kódolással.

A kártya szabad részére gépelik a dokumentum bibliográfiai adatait, a jobboldali 106 x 75 vagy 48 x 36 mm nagy-

ságu "ablak"-ba pedig a dokumentumról megfelelő kicsinyítéssel készült mikrofilmcsíkot ill. mikrokártyát helyezik el.

A peremlyukasztásos kártyán elhelyezett mikrofotók szovjet gyártmányú UDM 2, Mikrofont asztali, valamint ACsM hordozható leolvasókészülékeken tanulmányozhatók. /B.S./

772.932.14-523.8

A xerográfia - egy új nem mechanikus írásmódszer. - /Xerografie - ein neuartiges nichtmechanisches Schreibverfahren/ - PREISINGER, M. - Elektronik, 12.k. 2.sz. 1963.febr. 33-35.p.

1938-ban szabadalmaztatta C.F.CARLSON találmányát, a xerográfiát. Addig legfeljebb 50 betűt lehetett írni, illetve másolni másodpercenként, a xerox eljárással azonban 10 000 írásjel másolható, illetve írható.

A xerográfiát eleinte csak másolásra használták, később kiderült, hogy mikrofilmek nagyítására is kiválóan alkalmas. A filmet lencsén keresztül egy szinkronban haladó dobra vetítették. A dobra festékpont hintettek, mely azokon a helyeken, ahol a szelén megvilágítatlanul maradt, tehát a betűknek megfelelő sötét részekben, a dob szelénrétegéhez tapadt. A festékpont rávitték a szinkronban haladó papírhengerre, mely 10 cm-es másodpercenkénti sebességgel forgott.

A további fejlődésnél a mikrofilmfejet különleges építésű elektromos acélcsővel helyettesítették, ennek segítségével 10 000 írásjel írható másodpercenként.

A xerográfiánál használt szeléndob elég gyorsan elhasználódik, karbantartása költséges, ezért olyan módszert dolgoztak ki, melynél az elektrosztatikus töltéssel létrehozott kép egyenesen a papírra vihető át. Ezt a módszert elektrográfiának nevezik. Lényege egy írófej, amelyből annyi apró szeg áll ki, amennyi a kívánt írás finomságához szükséges. Ezeket egymás után letapogatják, természetesen csak azokat, melyek az írás-impulzusokat adják. - A szegek pontoszerű töltéseket hagynak a papíron, ezért elég vékony és jó vezető speciál papír használata szükséges. Ez megdrágítja ezt az eljárást, de alkalmazása esetén 50 000 írásjel rögzíthető másodpercenként. /G.A./

778.1

Fogalmak és megnevezések a reprográfia szakterületén. - /Begriffe und Benennungen im Fachgebiet der Reprographie/ - FRANK, O. - Reprographie, 3.k. 3.sz. 1963. 55-58.p.

A fogalmak és megnevezések a reprográfia szakterületén nem egységesek nemcsak a német nyelvben, de más nyelveken sem. A "sokszorosítás" szó pl. éppen úgy jelenthet egyes másolatot, mint nyomda által előállított nagyobb példányszámot. - A cikkben a szerző teljes pontossággal definiálja az egyes fogalmakat, melyeket a németen ki-

vül franciául és angolul is megnevez. A megnevezéseket a tapasztalat útján állította össze és javaslatához megfelelő állásfoglalást kér.

A cikkben szereplő fogalmak az alábbi fejezetekre vannak felosztva:

1. Általános fogalmak
 2. Anyagok
 3. Másolási fajták az előállítási módszerek szerint
 4. Másolási módszerek
 5. Másológépek
 6. Sokszorosítási eljárások
 7. Nyomásformák
 8. Sokszorosítógépek
 9. Írógépek, szedőgépek, gépek és készülékek képátvitelhez.
- /G.A./

778.14

Uj mikrofilm eljárás, a MIKROBOX folyamatos képkidolgozó módszer. - /Das MICROBOX-Fließbild-System, ein neues Mikrofilmverfahren/ - WELP, U. - Reprographie, 3.k. 3.sz. 1963. 59-61.p.

Az új Mikrobox automata felvevőgép, megvilágítás után azonnal előhívja, mossza, szárítja, tehát néhány perc alatt teljesen elkészíti a filmet. - Két perccel felvétel után az előhívott és leöblített film áthalad egy nagyítóüveg alatt, ahol a minőség ellenőrizhető. - A film fedettségét egy denzitométer szabályozza.

Az előhívás ugynevezett "fixírelőhívóval" történik, ahol a fixálás és előhívás folyamata egyszerre zajlik le. A fixírelőhívásnál túlhívás nem lehetséges, mert egy bizonyos idő után az előhívás befejeződik. Az előhívó e tulajdonsága következtében a felvételezés bármikor megszakítható. Ilyenkor egyáltalán nem ártalmas, ha a film hosszabb ideig az előhívóban áll, órák után tovább lehet a felvételezést folytatni anélkül, hogy a film előhívásában minőségi változás történne. A készülék automatikusan megállítja az előhívást, ha a felvevőgépből a film elfogy, tehát nem szükséges ilyenkor vezetőszalag rákapcsolása.

A Mikrobox automata 35 cm széles és bármilyen hosszú dokumentum felvételezésére alkalmas. Többféle típust gyártanak, a Mikrobox MBF 168 E 16 mm-es és 8 mm-es film használatára alkalmas, egyoldalas megvilágítással.

/G.A./

778.14

A mikrofilm eljárás - titkos tudomány? - /Das Mikrofilmverfahren - eine Geheimwissenschaft?/ - BUCKSH, R. - Zeitschrift für Organisation, 32.k. 2.sz. 1963.márc.-ápr. 49-53.p.

Gyakran előfordul, hogy titkos iratokat kell mikrofilmre fény-

képezni, melyeket így kis helyen biztonságosan el lehet rejteni. Mikrofilmezéssel kb. 98 % helymegtakarítás érhető el. Egy 30 m-es 16 mm-es filmtekercsre 3000 felvétel készíthető. Mikrofilmezéssel biztosíthatjuk a dokumentumokat elemi csapások ellen, nagy raktárterületeket takaríthatunk meg, kicsinyített fénymásolatokat készíthetünk.

Mikrofilmezés minden üzemben lehetséges, ahol szakképzett személyzettel rendelkeznek. Egy A/3-as eredetiről készített film kb. 15-20 Pfennigbe kerül, ha a szükséges beruházásokat és anyagköltséget számítjuk. A használt filmanyag szélessége a kicsinyítés mértékétől, illetve az eredeti nagyságától függ. A felvételezéshez használt készülékek a legkülönbözőbb kapacitásúak, van közöttük olyan, amely óránként 10 000 felvételt készít. A kész negatívokról pozitív vagy negatív másodpéldányok készíthetők.

Egy jól kidolgozott mikrofilmenek 300-500 évig kell tartania, mint a legfinomabb papirnak. A filmek raktározása tekerceksben vagy csikokban történhetik. A megfelelő hőmérséklet 15-20°C és 50-60 % nedvességtartalom. A mikrofilmeket nagyítógépek segítségével nagyítják a megfelelő méretre, sok esetben a felvevőgépek is átalakíthatók nagyítógépekké. Ha nem szükséges pozitív másolat, akkor leolvasógépekkel lehet a mikrofilmeket olvasni. /G.A./

778.14

Dokumator rendszer a korszerű dokumentáció segédeszköze. - /Dokumator-System - Mittler moderner Dokumentation/ - WENDEL, R. - Bild und Ton, 16.k. 2.sz. 1963.febr. 60-64.p.

Az új DOKUMATOR Modell DA IV A automatikus rendszerű mikrofilm-felvevőgép. Speciális objektívje F 1:8 fényerejű és 40 mm-es gyújtótávolságú. Képmérete 24 x 36 mm és 17 x 24 mm, aszerint, hogy Din A/1-A/4 vagy A/3-A/6 méretű eredetit kell fényképezni. Ez az új modell több, a munka gyorsítását és egyszerűsítését elősegítő változtatást mutat az előző típusokkal szemben.

A felvevőgéphez kétféle, elsárgult iratok fényképezéséhez szükséges színező tartozik. Eredeti színes felvételek is készíthetők Agfacolor műfény fordítós filmmel. A gép kazettájában 50 m 35 mm-es dokumentum film helyezhető el. Felvételnél folyamatos vagy szakaszos üzemeltetés állítható be. A szakaszos felvételezésnél a felvevőgép minden 10 vagy 5 kocka után automatikusan 1 kockát üresen húz tovább. Ilyen módon 10 vagy 5 kockás csikok keletkeznek, melyeket előhívás után szétvágnak. Ezek a DOKUMATOR-csikok, melyek megfelelő tasakokban raktározhatók.

A Dokumator felvevőgéphez több kiegészítő berendezés tartozik. A Dokumator leolvasógép képernyője lehetővé teszi, hogy elsötétítés nélkül használható legyen. Cserélhető objektívei segítségével 10-30-szoros nagyítás érhető el. - A Dokumator nagyítógépnél mind a méretbeállítás, mind a filmtovábbítás gombnyomásra működik. Az exponálás lámpedállal történik. - A Dokumator előhívógép 1,5 m-től 50 m-ig bármilyen hosszúságú filmet előhív. Egy motor segítségével a film fel-

tekercselhető, és ugyanez a motor biztosítja a kidolgozás menete alatt a filmtekercs állandó egyenletes forgását. /G.A./

778.14

Polyamatos kimutatások mikrofilmezése percenként 22,86 m sebességgel. - /Microfilming continuous stationary at 75 feet per minute/ - Data Processing, 5.k. 1.sz. 1963.jan.-febr. 66.p.

A "Bell and Howell 575 Tab-Tonic mikrofilm felvevő berendezése percenként 2286 cm - lyukkártya tabulátorból vagy számítógépből ki-jövő - táblázatot, szöveget stb. vesz fel automatikusan.

Egy töltéssel 300 méter hosszúságú dokumentumot tud felvenni, 16 mm-es filmre. Kicsinyítése = 26:1. A felvevő az egyes filmkockákat három számjegyből álló jellel látja el, így 000-tól 999-ig automatikusan lehetővé teszi az azonosítást. /B.S./

778.14.004.14

Magyarázatok a mikrokártyák használatához. - /Kleine Unterweisung im Gebrauch von Mikrokarten/ - COMTESSE, D. - Dokumentation - Fachbibliothek - Werksbücherei, 11.k. 3.sz. 1963.febr.-márc. 93-95.p.

A könyvtárak egy része még nem értékeli megfelelően a mikrokártyák felhasználási lehetőségeit. Ismerteti a mikrokártyák előállítását, módját, különös figyelemmel a filmfelvételek szakszerű készítésére. A gazdaságossági számítások során hangsúlyozza, hogy több negatív egyidejű készítése erősen csökkenti a költségeket. Mikrokártyáról lehet az eredeti nagyságra másolatot készíteni és természetesen leolvasó készülékek segítségével, a 75 x 125 mm nagyságú mikrokártyát egy matt táblára vagy az asztalra kivetíteni. Ezt még meg kell szokni, szemléltünk átállítására van szükség, de egyben az is velejárója a mikrokártya használatának, hogy íróasztalunkon egy egész kis könyvtár helyezhető el. Ismerteti a mikrokártya előnyeit, hosszúságát különböző szempontokból. A "Beilstein" teljes sorozata, amely normál formában 2,20 polc-folyómétert /28 cm magasan és 20 cm mélységben/ igényel, 972 mikrokártyán elhelyezhető egy katalógusdobozban. Standardművek vagy más nehezen beszerezhető művek mikrokártyára történő felvétele jelentős megtakarításokat tesz lehetővé. A mikrokártyák könnyen katalogizálhatók, szállíthatók és élettartamuk is megfelelő. Ma már számos kiadványt lehet elhelyezni a mikrokártyák segítségével és forgalmazásával foglalkozik. Ennek szükségességét elsősorban a tudományos kutatómunka hozta magával, amely nehezen bírja el a folyóiratokban megjelenő cikkek hosszú átfutási idejét. Számos gyakorlati példával mutatja be a cikk, hogyan tudja a mikrokártya gyorsabb lehetőségeivel a tudományos kutatást szolgálni. Új fejlődési irány a lyukkártya és a mikrokártya egybekapcsolása. Ezt a témát a cikk csak érinti. /B.J./

791.43-96

Az ipari filmmel nem lehet kísérletezni. - /Der Industriefilm darf nicht zum Experimentierfeld werden/ - FISCHER, H. - VDI Nachrichten, 17.k. 19.sz. 1963.Mai 10.p.

A világ első filmje 1895-ben egy ipari témájú dokumentumfilm volt, az elmúlt évek pedig dokumentum és ipari filmek egész sorának gyártására adtak ösztönzést. Érdekes megjegyezni, hogy a francia új hullám fiatal rendezőinek sajátos stílusa dokumentumfilmekben fejlődött ki, s állandó az áramlás a játékfilm felé az ipari film területéről. Éppen a műszaki problémákkal foglalkozó filmek számára kell a formai felépítés, a kifejezésmód modern stíluselemeit megtalálni, s minél nehezebb és bonyolultabb problémák merülnek fel, annál nehezebb lesz azoknak dokumentációs ábrázolása. Kérdés azonban, hogy lehet-e, szabad-e a műszaki filmeket avantgardista törekvések kísérletezéseire felhasználni. Filmek egész sora mutatja, hogy raffinált technikai megoldások, ragyogó /öncélúan ragyogó! / részletek annyira előtérbe nyomulhatnak, annyira lekötik a figyelmet, hogy feledésbe merül az, amit a film tulajdonképpen dokumentálni akar.

Az információ és dokumentáció az alapja a műszaki filmeknek, ez nem lehet másképpen a jövőben sem, s csak az lehet a kérdés, hogy a filmszerű kifejezést kell megtalálni.

A szerző a cikket vitatémának szánja. Mind a művészi kifejezési eszköz, mind a meghatározott információ anyag szempontjából a műszaki film nagyobb figyelmet érdemel. /G.M./

791.43-96

Központi vetítés: egy új és praktikusabb rendszer az oktató filmek felhasználására. - /Central projection: a new and more practical system for the utilization of educational films/ - BRETZ, R. - Journal of the SMPTE, 72.k. 3.sz. 1963.márc. 165-167.p.

Csaknem minden szakterületen igen jó oktatófilmek készülnek - ennek ellenére a filmek felhasználása a lehetőségeknek csak a töredékét meríti ki. Ez azzal magyarázható, hogy a jelenlegi, osztályonként történő vetítések nem jelentik a legjobb megoldást. A cikk egy olyan új módszert ismertet, amely kiküszöböli a hiányosságokat, és az oktató film felhasználásának új lehetőségeit jelenti.

Melyek a hagyományos módszer hátrányai: az oktátónak túl sok előkészületre van szüksége: filmet kell szerezni, a vetítőkészüléket elő kell készíteni, esetleg kezelőt kell hozzá szerezni, olyan helyiséget kell találni, amelyet megfelelően el lehet sötétíteni. Hátrányos maga a tény, hogy sötétségre van szükség: az oktató elveszíti a kapcsolatot a hallgatósággal, jegyzetelni sem lehet stb.

Az új módszer: a zárt áramkörös TV rendszer első előnye, hogy nem szükséges a helyiség elsötétítése. /A kaliforniai egyetemen végeztek kísérletet a két rendszer párhuzamos alkalmazásával/. A to-

vábbiakban a cikk foglalkozik az előkészítéssel: mit kell az oktató-nak tenni, ha az oktatás során filmet óhajt használni. A vetítési program irányítása központi TV igazgató kezében van, az oktató időben leadja igényét, s már csak arról kell gondoskodnia, hogy megjegyzéseivel készen legyen a vetítés kezdetére. Ez egyébként nehézséget okozhat, ezért - s ebben egyedülálló a rendszer - az indítás és leállítás irányítása az oktató kezében van, sőt ha közbevető magyarázatra van szükség, meg is szakíthatja a vetítést.

A cikk ezután részletesen ismerteti egy előadást a kaliforniai egyetemen, amely a rendszer segítségével alkalmazott filmvetítéssel van összekapcsolva, és közli a rendszer teljes műszaki leírását.

/G.M./

791.43-96

A mérnökök tájékozódnak az ipari filmekről. - /Ingenieure informieren sich am Industriefilm/ - SCHALLER, H. - VDI Nachrichten, 17.k. 19.sz. 1963. Máj 10 p.

A műszaki tájékoztató filmek jelentőségének felismerését igen szépen mutatják az elmúlt évek filmfesztiváljainak eredményei /1961, Berlin: II. Német Ipari Filmapok; 1962, Berlin: Nemzetközi Ipari Filmapok; 1963, Salzburg: Gazdasági Filmapok/. Ez utóbbi rendezvény osztrák, német /szövetségi/ és svájci együttműködés eredménye, mindhárom ország 20-20 filmje nevezett be. A német filmekre vonatkozó jelentések adatai: 63 film bemutatását kérték, ebből 26 filmet ítélték bemutatásra alkalmasnak. Az elmúlt években emelkedett a nemzeti és nemzetközi követelmény. A cikk műfaji szempontból három területre osztja az anyagot: műszaki tájékoztatás, propaganda, foglalkozási ágak. A salzburgi filmbemutató az első csoportba tartozó filmek voltak többségben.

A megrendelők, gyártatók között olyan cégek szerepelnek mint pl. az AEG, Siemens, ESSO Aktiengesellschaft, DEMAG AG.

A műszaki film nélkülözhetetlen audio-vizuális segédeszköz lett. Számtalan mérnökegyesület igényli a filmet, műszaki főiskolákon szeminárium lesz. Ez utóbbi azért is fontos, mert a műszaki filmek sikerre, eredményessége sok esetben függ a műszakiak szakértői munkájától.

A salzburgi fesztivál áttekintést adott a német nyelvű produkciók felett, de egyúttal ösztönzést is jelent a további filmek gyártásához.

/G.M./

8.081:62

Válság a közlésben. - / Breakdown in communication/ - ARONSON, M.H. - NELSON, R.C. - Instruments and Control Systems, 36.k. 1.sz. 1963. jan. 71-72.p.

A cikk egy sorozat első része, amely a műszaki ismeretközléssel

kapcsolatban a kiadványok feldolgozásmódjáról, közléséről és felhasználásáról szól. Az alábbi cikk az ismeretközlésben mutatkozó néhány válságra utaló jelenségről számol be, s tesz igen érdekes megállapításokat.

1. Tanulógenerációkat riaszt el tárgyuktól az, hogy a publikációk érthetetlenek számukra.
2. Szakemberek nagy száma "rossz olvasó", mert szakterületük könyvei és folyóiratcikkei érthetetlen anyagot tartalmaznak. Az Egyesült Államokban a műszaki könyvek alacsony példányszámban jelennek meg, az átlagos amerikai műszaki könyvtár tele van elolvasatlan könyvekkel.
3. A különböző értelmezések akadályozzák az egyes országok közötti közlés csere lehetőségét.

A válságot szerzők szerint több tényező váltotta ki:

1. A szerző szakember a maga területén s ritkán gondol azokra, akik az anyagot használni fogják.
2. A szerző nem láthatja a különbséget a között, amit mond és amit mondani akar.
3. Leszámítva a hivatásos nevelőket, a szerzőknek csak kis hányada tudja érvényesíteni az ismeretátadásban a szükséges pedagógiai szempontokat.
4. Probléma az egyes szakterületek terminológiája.

A kiadó felelőssége, hogy az általa közreadott anyag érthető legyen mindazok számára, akiknek azt használni kell.

/G.M./

□
□ □ . □ □